

VYSOKÁ ŠKOLA ZDRAVOTNICKÁ, o. p. s., PRAHA 5

**HISTORIE VOJENSKÉ NEMOCNICE OLOMOUC
(KLÁŠTERNÍ HRADISKO)**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

TOMÁŠ GALIČEK

Stupeň vzdělání: bakalář

Název studijního oboru: Všeobecná sestra

Vedoucí práce: PhDr. Dušan Sysel PhD., MPH

Praha 2014

VYSOKÁ ŠKOLA ZDRAVOTNICKÁ, o.p.s.
se sídlem v Praze 5, Duškova 7, PSČ 150 00,

Galiček Tomáš
3. VSV

Schválení tématu bakalářské práce

Na základě Vaší žádosti ze dne 5. 10. 2013 Vám oznamuji
schválení tématu Vaší bakalářské práce ve znění:

Historie Vojenské nemocnice Olomouc (Klášteří Hradisko)

History of Military Hospital in Olomouc (Klášteří Hradisko)

Vedoucí bakalářské práce: PhDr. Dušan Sysel, PhD., MPH.

V Praze dne: 30. 10. 2013

doc. PhDr. Jitka Němcová, PhD.
rektorka

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně a všechny použité zdroje literatury jsem uvedl v seznamu použité literatury.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své bakalářské práce ke studijním účelům.

V Praze dne 31. 5. 2014

podpis

ABSTRAKT

GALIČEK, Tomáš. *Historie Vojenské nemocnice Olomouc (Kláštevní Hradisko)*. Vysoká škola zdravotnická, o. p. s. Stupeň kvalifikace: Bakalář (Bc.). Vedoucí práce: PhDr. Dušan Sysel, PhD., MPH. Praha. 2014. 60 s.

Tématem bakalářské práce je historie Vojenské nemocnice Olomouc (Kláštevní Hradisko). Práce je založena na sběru, zpracování, utřídění a podání historických fakt. Tato fakta nevyprávějí pouze o historii objektu a Vojenské nemocnici v Olomouci, ale také částečně nastiňují lidské myšlení v různých obdobích minulého tisíciletí. Z textu lze vyčíst, jakými někdy možná radostnými, ale hlavně strastnými chvílemi procházelo obyvatelstvo Olomouce a jejího blízkého i vzdáleného okolí. V práci lze vypořádat vývoj vojenského zdravotnictví i ošetrovatelství. Cílem práce je podat ucelený náhled na historii Vojenské nemocnice v Olomouci, na vývoj vojenského zdravotnictví a na celkovou historii Kláštevního Hradiska.

Klíčová slova

Historie. Kláštevní Hradisko. Vojenská nemocnice Olomouc.

ABSTRACT

GALIČEK, Tomáš. *History of Military Hospital in Olomouc (Klášterní Hradisko)*. The college of Nursing, o. p. s. Degree of qualification : Bachelor (Bc). Tutor: PhDr. Dušan Sysel, PhD., MPH. Praha. 2014. 60 pages.

The topic of this bachelor thesis is dealing with the history of Military Hospital in Olomouc (commonly called Klášterní Hradisko). The thesis is based on data collection, processing and ordering and also the historical facts are given here. These facts are not only pointing out at the history of the object and hospital themselves, but they are partially showing the mind of a mankind in various periods of the last millennium. As can be seen from the content, not only the happy moments but mainly the distress were a part of everyday life of inhabitants in Olomouc and its near and far neighbourhood. Moreover, the progress of military healthservice and nursing is described in this thesis. The purpose of this work is to give a complex overview about Military Hospital in Olomouc, to describe the military healthservice progress and to show the entire history of Klášterní Hradisko.

Key words

History. Klášterní Hradisko. Military Hospital in Olomouc.

PŘEDMLUVA

K napsání této práce mne vedl fakt, že jsem ve Vojenské nemocnici Olomouc zaměstnán již pátým rokem a o její historii vím jen velmi málo. Krásnou budovu Klášterního Hradiska jsem vidíval každý pracovní den, ale neznal jsem její „radosti či strasti“. Myslím si, že by byla škoda neznat historii tohoto skvostného a historicky velmi významného objektu Klášterního Hradiska, ve kterém již přes 200 let sídlí Vojenská Nemocnice. Chtěl bych vyjádřit poděkování PhDr. Dušanu Syslovi, PhD., MPH., který ochotně přijal vedení mé bakalářské práce a poskytoval mi velmi odborné, příjemné a profesionální vedení. Dále bych velmi rád poděkoval za spolupráci, pomoc a poskytnutí potřebných materiálů plk. MUDr. Luboši Dobešovi, Mgr. Haně Zrníkové, Ing. Květoslavu Cupákovi, Monice Zábranské, DiS., a v neposlední řadě také rodině.

OBSAH

ÚVOD.....	10
1 Historický vývoj Vojenské nemocnice Olomouc.....	11
1.1 Založení Klášterního Hradiska a osídlení benediktýny	11
1.2 Vypuzení Benediktýnů a nástup Premonstrátů	14
1.3 Období Premonstrátů 1151–1784	15
1.3.1 Stolování a stravování na Klášterním Hradisku a funkční členění objektu 18	
1.4 Vztahy Klášterního Hradiska s městem Olomoucí	19
1.5 Období od ukončení působení premonstrátů do vzniku Vojenské nemocnice (1784–1802)	20
2 Vojenská Nemocnice Olomouc – Klášterní Hradisko	21
2.1 Příčiny vzniku vojenských nemocnic	21
2.2 Vznik Vojenské nemocnice Olomouc.....	22
2.3 Důvody přestěhování Vojenské nemocnice za hradby města Olomouc	23
2.4 Napoleonské války a Vojenská nemocnice Olomouc.....	25
2.4.1 Bitva tří císařů.....	25
2.4.2 Způsoby péče o raněné vojáky.....	25
2.4.3 Bitva u Wagramu a Znojma.....	27
2.4.4 Porážka napoleonské armády.....	28
2.5 Vývoj ošetrovatelského personálu a jeho výchova do roku 1802.....	28
2.6 Vývoj vojenské lékařské služby v Rakousku – Uhersku a v samotné Vojenské nemocnici Olomouc	32
2.7 Výcvik vojenských lékařů.....	33
2.7.1 Počty ošetřovaných vojáků v letech 1913–1914 ve VN Olomouc	33
3 Zdravotnická činnost VN Olomouc.....	35

3.1	Období mezi napoleonskými válkami a 1. světovou válkou.....	35
3.2	VN Olomouc a první světová válka (1914–1918)	40
3.2.1	Rozvinutí zdravotní péče za válečného stavu	43
3.2.2	Epidemie střevních infekcí a nutnost rozšiřování kapacity infekčních lůžek ve VN	44
3.2.3	Protiepidemiologická opatření VN Olomouc	44
3.2.4	Zvyšování kapacity pro příjem raněných a nemocných	44
3.2.5	Organizace transportu zraněných.....	45
3.2.6	Zdravotní oddělení a výcvik zdravotnických pracovníků VN Olomouc ..	46
3.2.7	Zubní ambulatorium a počty nemocných	47
3.3	Vojenská nemocnice Olomouc v období mezi první a druhou světovou válkou (1918–1939)	50
3.4	Vojenská nemocnice Olomouc a druhá světová válka (1939–1945).....	52
3.5	Vojenská nemocnice Olomouc po roce 1945.....	55
3.6	Vojenská nemocnice Olomouc v současné době	56
3.7	Doporučení pro praxi	59
	ZÁVĚR	60
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	61
	SEZNAM PŘÍLOH.....	63

Seznam tabulek:

Tabulka 1 Počty léčených na Klášterním Hradisku 1914–1918.....48

Tabulka 2 Počty léčených v Zeměbranecké nemocnici 1913–1920..... 49

ÚVOD

Tématem bakalářské práce je Historie Vojenské nemocnice Olomouc (Klášteří Hradisko). Toto téma není komplexně zpracováno v žádné dostupné literatuře. Komplexním pohledem je myšleno propojení historie osídlení, historie budovy, historie Vojenské nemocnice a zdravotnické pomoci. Toto téma bylo zvoleno z důvodu zájmu o historii Vojenské nemocnice Olomouc. Cílem bakalářské práce je komplexní historický pohled (v rozsahu bakalářské práce) na celkové fungování komplexu Klášteřího Hradiska (Vojenské nemocnice Olomouc). Nejen z pohledu osídlení, historie budov, ale hlavně z pohledu významu zdravotnické pomoci celému okolí v době míru i válek. Celá práce je v historicko-popisném stylu. Jednotlivé kapitoly jsou zaměřeny na komplexní historický vývoj dnešní Vojenské nemocnice Olomouc sídlící na Klášteřím Hradisku.

1 Historický vývoj Vojenské nemocnice Olomouc

Klášteří Hradisko vzniklo téměř před tisícem let. Historický vývoj tohoto objektu procházel různými obdobími klidu, která střídala období dobývání, ničení a opětovného budování. Sídlily zde různé klášterní řády, byl zde seminář pro výchovu kněží.

1.1 Založení Klášterního Hradiska a osídlení benediktýny

Hradisko - Hradiště (německy Hradisch) na Moravě u Olomouce. Dle pověsti a některých domněnek bylo založeno roku 1030 Břetislavem I., knížetem českým a markrabětem moravským, jako opevněný letohrádek. Byl věnován jeho manželce Jitce ze Svinibrodu.

Břetislavův syn Ota I. Sličný, vévoda moravský, pocházející z olomoucké větve Přemyslovců, společně se svou ženou Eufemií Uherskou na povolení papeže Alexandra II. přeměnil tento letohrádek v roce 1078 na klášter benediktinský. Věnovali jej nejblahoslavenější Marii Panně a sv. Štěpánovi. Přidali ke klášteru mnohé majetky v okolí Olomouce i jinde. Byli sem povoláni benediktýni (není doložen původ, ale předpokládá se Břevnovský klášter u Prahy).

Dne 3. února byla zakládací listina předána opatu Janovi z řádu benediktýnského. Následovali jej opati Berman (1081-1115), Paulinus (1115-1136) a Bohumil (1136-1150).

Činnost benediktýnského řádu byla v Čechách i na Moravě velmi těsně spjata s vládnoucím rodem Přemyslovců. Proto se Hradisko jako rodinný klášter stalo pohřebišťem olomouckých úředních knížat.

Protože byl klášter převážně dřevěný, kolem roku 1140 vyhořel [1, 2].

Zakládací listina z 3. února 1078 (úplný text)

Ve jménu svaté a nerozdílné trojice. Ota z boží milosti to, co jest. Prozíravý obyčej dávných moudrých lidí ukázal, chce-li někdo něco zajistit kterékoliv osobě ve vlastní domovině nebo rozhodl-li do budoucna něco upevnit, že to musí svěřit paměti pod svědectvím knížat, biskupů, opatů, všech velmožů nebo ostatních šlechticů a zároveň touto listinou.

A protože považuji tento obyčej za rozumný, požádal jsem já, kníže Ota, o vyhotovení této listiny pro paměť a potvrzení v přítomnosti i budoucnosti.

Přeji si, aby všem křesťanům i přítomným i nepřítomným, i budoucím bylo známo, že jsem s mou mně drahou manželkou, jménem Eufemií, zbudoval pro dar odplaty na věčnosti podle zmíněného obyčeje s pomocí boží ke cti našeho spasitele pána Ježíše Krista a svatého prvomučedníka Štěpána klášter, ležící u hradu Olomouce.

Ten jsme oba obdařili podle svých možností, já ze svého majetku, ona pak z vlastního věna; polnostmi, lukami, lesy, oráči, vinaři, skotem, bravem, vepři, tažným dobytkem a ostatními níže uvedenými nezbytnostmi.

Tato pak jsou jména vsí, které jsme dali svatému Štěpánovi do správy bratří sloužících tam Bohu: První se jmenuje Kyselovice, druhá Roštín, třetí Hejčín, čtvrtá újezd Lašťany, ohraničený potokem Loděnicí. Kromě těchto byl věnován dvůr, který se nazývá Úsobrno, s přilehlými k němu vesnicemi se všemi obvyklými dávkami, jak dříve platily své paní. Byl věnován i les, který se jmenuje Luboška.

(Náklo s tou podmínkou, aby ti, kteří se v něm rozhodnou bydlet, platili daň a desátky svému Štěpánovi a aby vykonávali to, co rozkáže otec zmíněného kláštera, zatímco ostatní pod vládou knížete se zabývají bojem nebo budují hrad nebo most nebo pracují na jakýchkoliv nutných věcech. V Ústíně tři popluží, ve Stichovicích, v Žarovicích, v Hradčanech, Těšeticích, Zlobicích, Bezměrově, Obědkovicích a Čelčicích 1, v Prusech 2, v Sušicích 1, v Bohuňovicích, Liboši, Popovicích, Želehovicích, Žadlovicích a Topolanech 2, v Tážalech, Žeravicích 1 poluží, v Senici a Hněvotíně 1, v Hrušce, Březovicích, Uněticích a Chomoutově 1 popluží se všemi povinnostmi.) - tento tzv. Nákelský odstavec byl vsunut asi ve 30. letech 13. století.

Dále byl věnován šestý denár z Olšavy a šestý denár z mostu Břeclavě, z cesty pak vedoucí do Polska u hradu Hradce šestý denár a desátý denár z ražby mince. Dále pak byly věnovány dva rybníky, jeden se jménem Vydoma, druhý se jménem Tekalec. Z otrocké čeledi Suda se synem, Těsata se synem, Milej se synem, Kříšťan se synem, Bečan se třemi syny, Miroš s bratrem Ostojem, dva pekaři, dva kuchaři, dva topiči pro jízby, dva ševci, dva výrobci misek a číší, dva hrnčíři, dva nádeníci.

A je třeba vědět, že z těch, které jsme vypočítali, jsou jedni otroci a druhé je třeba uvést do otroctví za peníze. Čtyři rybáři, sedm popluží s oráči; tyto vesměs je třeba koupit a za hlavu každého zaplatit tři sta denárů s tou podmínkou, aby ten z nich, kdo by se chtěl vybavit z otroctví, vrátil sumu, která za něho byla zaplácena a aby za tu sumu byl stejným způsobem koupen jiný.

Dále jsme darovali deset krav se skotákem, sto vepřů s pastuchou, dvě stě ovcí s dvěma ovčáky a jejich syny, čtyřicet kobyli se třemi křebci a dvěma pacholky.

Má manželka chce celé jmění a výbavu ze svého věna, což je v její pravomoci, rozdělit takto: bude-li mít syna vedle té dcery, kterou nyní má a která má jméno Bohuslava, ať mezi sebou po její smrti rozdělí polovinu, druhá polovina však ať připadne svatému Štěpánovi pro spásu její duše; nenarodí-li se však syn a Bohuslava se provdá, ať svatý Štěpán má všechno i se skotem, bravem, ostatními zvířaty a jejich pastýři, vinaři, oráči a ostatním různým majetkem.

Aby však můj dar a postoupení zůstaly nezvratné i v budoucím věku, dal jsem jej jmenovitě potvrdit svědectví některých osob: knížete Vratislava, biskupa Jan, opatů: Menharta a Víta, kaplanů: Svatobora, Benedikta, Petra a benedikta, velmožů: Smila, Předy, Miloty a Bezespora a svědectvím jiných, jejichž výčet jmen je dlouhý.

Kdyby se snad někdo z těch svědků, kteří ve jmenované záležitosti poskytli svědectví, odvážili něco vynechat, ať je stížen prokletím všemohoucího Boha a svatého prvomučedníka Štěpána a vyobcováním z církve od biskupa Jana, světitele tohoto kláštera.

Toto bylo ujednáno roku po vtělení Páně tisícího sedmdesátého osmého, ve 4. epaktě, 7. konkurentě, 1. indikaci. Toto privilegium bylo dáno Janovi, prvnímu opatu tohoto kláštera, 3. dne před nonami únorovými při posvěcení kostela.

Amen [3, s. 16, 17].

Benediktýni měli i svého letopisce bratra Hildegarda, byl to břitký a bezohledný spisovatel, který nešetřil ani olomouckého biskupa Zdíka [1].

1.2 Vypuzení Benediktýnů a nástup Premonstrátů

Za Oty III. a biskupa Jindřicha Zdíka byli benediktýni vypuzeni (1151) a klášter se stal na dlouhou dobu baštou a sídlem významného a mocného řádu premonstrátů. Přišli sem ze Steinfeldu (Litomyšle) a Strahova. Premonstráti byli proslaveni a známi jako zbožní řeholníci a učenci. Z těchto důvodů byli voleni za rádce knížat a byli povyšováni na biskupské stolce.

Dle pověsti za toto vypuzení benediktýnů může jeden fráter, který se dopustil skutku, který měl za následek vyhlazení všech obyvatel kláštera. Tuto pověst zaznamenává ve své knize Pověsti a události města Olomouce z roku 1892 Willibald Müller. Kněžna Durancie, manželka Oty III., šla podzemní chodbou z hradu Olomouckého do kláštera na ranní pobožnost, byla zneuctěna polibkem od jednoho benediktýnského frátra, který tam čekal na kněžninu služebnou. Na její stížnost markrabí Oto III. svolal mnichy, dotazoval se jich, jaký trest zaslouží ten, který se takového činu dopustil? Dostal prý jednoznačnou odpověď, že zasluhuje, aby byl za živa zalděn. Tak prý byli dne 13. prosince 1149 všichni benediktýni za živa zalděni. Za tento čin prý byl Oto III. dán do klatby, které byl zbaven, když klášter odevzdal roku 1151 strahovským premonstrátům.

Ještě před touto událostí byl klášter zpustošen od českého knížete Soběslava a část mnichů klášter opustila a odešla do Opatovického kláštera v Čechách. Touto dobou probíhaly i reformy dle nových benediktýnských předpisů, což bylo snad také příležitostí pro Otu III., aby benediktýny vypudil [1, 4].

1.3 Období Premonstrátů 1151–1784

V tomto období bylo Hradisko baštou premonstrátů. Jeho topografická poloha proti sídelnímu a katedrálnímu městu a jeho osamocenosť jej předurčovala a propůjčovala mu zvláštní význam. Hradisko zůstávalo samo pro sebe. Jeho opati a bratři byli Češi. Ale Olomouc podléhala německé kolonizaci, měšťanskému duchu a moci olomouckých biskupů. Z toho plyne, že premonstrátský řád měl v dějinách českých velký kulturní význam. Proto byli učenci a řeholníci voleni za rádce knížat a povyšováni na stolce biskupské. Hradištské opatství podléhalo dozoru strahovskému z Prahy, odkud pocházeli. Bylo zde celkem 58 opatů [2].

Klášter měl velmi pohnutou historii. V roce 1161 v bojích knížete Soběslava proti králi Vratislavovi byl klášter zpuštěn.

Roku 1179 byla ukončena stavba nového klášterního kostela.

Opat Bonifác (1216-1223) dal vybudovat hospital pro nemocné a přestárlé.

V roce 1241 za opata Roberta I. postihl Hradisko strašný vpád Tatarů do Evropy. Tataři učinili na klášter 3x útok, který byl vždy odražen. Tataři klášter zapálili. Bratři oheň nebyli schopni uhasit. Při útěku z hořící budovy jich velký počet zahynul. Po odchodu Tatarů byl klášter olomouckými občany spálen. Opat Robert se snažil napravit škody způsobené Tatary. Byl ve své snaze podporován českými králi Václavem a Přemyslem Otakarem. Opat Robert klášter opatřil násypy, vystavěl znovu chrám a vybavil jej vzácným kostelním vybavením, rouchy a zvony. Zřídil v klášteře šest kapliček, mezi kterými byla i kaple sv. Štěpána, což je nynější kostel sv. Štěpána.

V roce 1269 přenesl opat Budiš slavnostním způsobem tělesné pozůstatky zakladatele kláštera markraběte Oty a jeho manželky Eufemie do nově postaveného chrámu a pochoval je tam.

Opat Tervard byl dobrý hospodář a hmotně klášter značně zabezpečil.

Opat Václava Hřivnáče z Horky (1412-1433) stihla husitská bouře poprvé v roce 1429 a podruhé v roce 1432. Zrádný lorik kláštera vydal husitům klášter.

Řeholníci byli povražděni a opat Václav byl při přelézání klášterní zdi zajat. Po odchodu husitů vrazili Olomoučtí občané do kláštera a zpustošili vše, až na klášterní kapli sv. Štěpána. Tělesné pozůstatky zakladatelů a opatů rozházeli. Nešťastný opat zemřel v bídě a nouzi.

Opat Mikuláš I. Kubík (1446-1461) a opat Mikuláš II. Rys opravili většinu z toho, co husité poničili. Opat Kubík zřídil na předměstí budovu určenou pro řeholníky.

Opat Jiří II. (1461-1478) oblíbený u krále Jiřího z Poděbrad, zvelebil za královy podpory klášter a obehnal jej celý násyp a příkopy. Toto opevnění zanedlouho využil sám král Jiří z Poděbrad, když tam našel útočiště před nástrahami uherského krále Matyáše Korvína. Rok a půl odolával klášter pod velením V. Šťastného zástupců krále Matyáše, až byl v roce 1481 klášter předán za čestných podmínek Olomoučanům, kteří klášter úplně poničili.

Opat Jan I. Hiezko z Litové (1497-1502) znovu zřídil klášterní budovu.

Opat Benedikt I. (1549-1556) rozmnožil klášterní statky, zřídil v klášteře 2 chodby, novou kuchyni, postavil pivovar na sever od kláštera a zvýšil hmotný blahobyť kláštera.

Opat Kašpar z Litovle (1556-1576) obnovil v roce 1560 celou klášterní budovu, opatřil ji novou věží se souhlasně znějícími zvony. Postavil refektář a rozmnožil statky kláštera.

Jiří III. Pavorin z Pavorinu (1594-1608) vynikal hospodárností a přísnou kázní. Zacelil hluboké rány způsobené marnotratností opata Jana IV. Poniatovského z Poniatova. Hospodářství zvelebil a upevnil řeholní kázeň. Hmotně klášter povznesl.

Za Jiřího IV. Leodegarius-a (1612-1628) v dobách českého povstání se dostal majetek kláštera do rukou světských, poklad kostelní byl vyloupen, opat byl uvězněn a ostatní bratři unikli do Polska a Bavor.

Za opata Jakuba Godina (1641-1647) byl klášter roku 1642 přepaden Švédy, spálen i s knihovnou a archivem, jen poklad klášterní byl zachráněn. Klášterní statky byly zničeny. Řeholníci utekli.

Opat Tomáš II. Olšanský (1657-1666) proslulý moudrostí. Znovu klášter učinil obyvatelným, postavil konventní stavení z větší části od základů. Opatřil věž novými zvony a vyzdobil chrám.

Opat Bedřich III. Sadlecius (Sedlák) (1666–1671) nechal zbudovat základ pro velkolepý chrám na sv. Kopečku u Olomouce. V chrámu usídlil řád premonstrátů.

Opat Norbert želecký z Počenic (1679–1709) byl výtečným hospodářem. Dal vystavět bohatou knihovnu, která byla vyzdobena štukem, malbami a mramorovou podlahou. Dokončil klášterní budovu a nechal ji ozdobit malbami tehdejších mistrů. V roce 1705 nechal postavit novou kostelní věž. Na sv. Kopečku postavil hospic pro kaplany, spítal - dům pro chudé a úhlednou hospodu pro poutníky. Upravil řeholní kázeň. Zvýšil jmění kláštera. Opatřil na 300 obrazů výtečných mistrů malířů.

Opat Benedikt II. Bönisch (1714–1721) zřídil novou hrobku pro opaty a zakladatele kláštera. Nechal vybudovat figurální kůr, zákristii a nový dvůr. Na sv. Kopečku zřídil stavení pro preláta, převora a tamější konvent. V roce 1715 vypukl v klášteře požár, který zničil nejen celou prelátní budovu, ale také celou sbírku obrazů (uvedenou výše) v ceně 12.000 zlatých.

Opat Robert II. Sancius (1721–1732) zveleboval chrám na sv. Kopečku. Zřídil zde nový hlavní oltář, postavil velkolepé varhany, opatřil vzácné kostelní náčiní a pořídil roucha. V roce 1726 položil základní kámen k pozdější budově prelaturní (prelatura – reprezentativní sídlo opata). Stavba byla dokončena roku 1735.

Opat Pavel III. Ferdinand Václavík (1741–1784) byl nejslavnější a také poslední opat, který nejen rozmnožil klášterní statky, ale také v roce 1742 dokončil zařízení prelaturní budovy. Tato stavba stála 119.225 zlatých. V první době jeho panování obsadili v roce 1742 Prusové klášter a zavlékli do Kisy převora a jednoho konventníma, až do doby zaplacení výpalného.

V roce 1751 proběhla pompézní oslava šestistého výročí příchodu Premonstrátů na Hradisko.

Dne 6. – 9. září navštívila Hradisko Marie Terezie.

Roku 1758 – bylo hradisko obléháno pruskými vojsky – pobořeny okolní budovy přiléhající k hradisku.

Roku 1759 při vpádu Tatarů byl objekt využíván jak dočasná vojenská nemocnice.

Dne 21. srpna 1784 svolal opat Pavel III. Z pozice generálního vikáře řádu provinciálního kapitulu do kláštera. Účinek kapitoly zmařila vláda, která vydala 18. srpna 1784 komisi, která předala opatu Pavlu III. dekret o zrušení kláštera.

Komise zabavila veškeré klášterní statky. Zabavila také veškeré skvosty a stříbro vážící dohromady 13 centů. Vše bylo odvezeno do Brna. Většina statků připadla náboženské matici (náboženský fond).

Poslední bohoslužba byla roku 1785, poté se duchovní odebrali na sv. Kopeček [1, 3, 5].

1.3.1 Stolování a stravování na Klášterním Hradisku a funkční členění objektu

Stolování a stravování

Byly zde tři kuchyně a čtyři jídelny. V objektu byla pekárna se dvěma pecemi a byla zde i samostatná cukrářská pekárna v hospodářském dvoře. Řadoví mniši měli dispozici konventní kuchyni a sousedící konventní refektář v přízemí severního křídla. Pro potřeby opata a jeho hostí pak sloužila kuchyně prelátská v přízemí prelatury, která byla spojena schodištěm se sálem a jídelnami v 1. poschodí. V přízemí poblíž jihozápadní věže byla úřednická jídelna, která sloužila osobám spravujícím klášter.

V klášteře byla i bednárna s mistrem bednářem, který spravoval vinný sklep. Byl zde i pivní podomek, povinnosti pivního podomka vyplývají již z názvu jeho funkce. V přízemí prelatury byl výčep vína a byt výčepního.

O významu stravování hovoří i fakt, že na Hradisku byl poprvé v českých zemích pěstován květák. Snědli zde posledního moravského bobra a v odpadní jámě prelátovy kuchyně byly nalezeny lastury mořských mlžů – ústřic [3].

Funkční členění objektu

Areál byl funkčně rozdělen na dvě části – prelaturu a konvent. Prelatura je trakt obklopující první nádvoří z jeho tří stran. A to sice severní, východní a západní. Byly v ní audienční a hostinské pokoje, byl zde byt opata a správce (provizora), sklepmistra a stavebního inspektora. Dále zde byly místnosti pro opatovy sluhy a materiální správa kláštera. V suterénech byla bednárna a purkrabský kvelb (sklep), byly zde ubytovací cely alumnů.

Konvent navazoval na střední trakt, který byl tvořen kostelem a knihovnou ze severu, a obklopoval druhé, třetí a čtvrté nádvoří. Do prostor konventu byl vchod pod střední věží, zde sídlil fortnýř (dnes nazýván vrátný). Třetí nádvoří mělo charakter rajského dvora, byly zde arkády po obvodu a studna uprostřed. Špitál byl v přízemí východního křídla. Knihovna a Kostel Panny Marie byly spojovacím článkem obou částí. Přízemní část severního traktu z části suterénu sloužily pro účely konventní kuchyně a sloužily též jako jídelna. V prvním patře byly cely řeholníků a noviců, byly zde také místnosti sloužící řeholnímu životu. Byla zde i škola kostelních zpěváků, takzvaných alumnů. V suterénu byla pekárna, spíže a sklady, byly zde také cely pro choromyslné mnichy [3].

1.4 Vztahy Klášterního Hradiska s městem Olomoucí

Vztahy kláštera byly mnohokrát v průběhu času napjaté. Mohl za to snad i poměrný blahobyt zdejších mnichů, kteří byli díky velkému majetku velmi dobře materiálně zajištěni. V obdobích válečných konfliktů byl opevněný klášter ideálním místem, kde se dala vybudovat základna k obléhání města Olomouce. V období posledních sta let existence kláštera vznikaly i rozpory s olomouckými biskupy, protože premonstráti byli něco jako „církve v církvi“. Bylo to zapříčiněno tím, že na svých majetcích prováděli i duchovní správu svých poddaných a ti se vymykali centralizované

správě katolickou církví. Na své farnosti premonstráti dosazovali duchovní podle své vůle [3].

1.5 Období od ukončení působení premonstrátů do vzniku Vojenské nemocnice (1784–1802)

Reformami Josefa II. byl v roce 1784 klášter přeměněn na generální seminář pro výuku kněží. Vicerektorem a rektorem byl v letech 1787–1790 Josef Dobrovský.

Z tohoto období pochází deska na průčelí. Je zde napsáno: „Instructioni cleri religionis firmamento vovit Joseph II. August. Anno MDCCLXXXV“, což je v překladu „Pro vzdělání kléru a upevnění náboženství ustanovil Josef II. léta 1785“

2 Vojenská Nemocnice Olomouc – Klášterní Hradisko

Vojenská nemocnice Olomouc byla zřízena v květnu roku 1748 přímo v Olomouci. Tato Vojenská nemocnice byla vůbec první vojenskou nemocnicí v českých zemích.

V lednu roku 1802 byla po 54 letech Vojenská nemocnice přestěhována na Klášterní Hradisko. [6] Vojenská nemocnice na Klášterním Hradisku byla zprvu polní nemocnicí, po skončení napoleonských válek se roku 1850 stala nemocnicí posádkovou.

Klášterní Hradisko leží na severovýchod od Olomouce. Nynější barokní objekt byl postaven v letech 1659–1738. Tuto stavbu navrhli architekti Giovanni Pietro Tencalla, podle kterého proběhlo celkové řešení objektu – dle jeho návrhu postaven konvent a Domenico Martinelli, který navrhl detailní řešení prelatury. [3] Prelatura je jižní část Klášterního Hradiska a je zároveň asi nejokrasnější a nejreprezentativnější částí celého objektu. Prelatura měří 98,5 metru [1].

2.1 Příčiny vzniku vojenských nemocnic

Hlavní důvody vzniku všech vojenských nemocnic tkví v pomoci zraněným vojákům, kteří utrpí zranění v boji, ve válce. V klidném období míru byla a je činnost vojenských nemocnic zaměřena na výcvik zdravotnický. Zdravotnický výcvik příslušníků armády a záloh tak, aby byl stát po zdravotnické stránce připraven na ohrožení nepřítelem, a také, aby byli k dispozici vycvičení občané v případě nečekaných přírodních a jiných katastrof. Úspěšnost zdravotnické pomoci je dána odbornou úrovní zachránců, ale ani ta nejlepší, nejvíce odborná a specializovaná pomoc není schopna účinné záchrany, když se k raněnému nedostane včas.

V průběhu celého 18. století byly ve všech středoevropských zemích zakládány vojenské nemocnice. Na jejich vzniku nenesl podíl ani bouřlivý pokrok v medicíně a vojenském zdravotnictví, ani se na nich nepodílely humánní důvody, a už vůbec nemá vliv soucit nad často umírajícími a raněnými vojáky. Důvody zakládání vojenských

nemocnic tkvěly ve strachu panovnických dvorů o vlastní zdraví a existenci. Důvodem ohrožení panovnických dvorů v 15., 16. a 17. století byly územní požadavky některých evropských států, které způsobovaly trvalý válečný stav. Všechny mírové smlouvy, které byly v té době uzavřeny, se ukázaly být jen velmi krátkým příměřím. V tomto období nastal obrovský technický rozvoj nových zbraňových systémů, které měly na svědomí narůstající ztráty dobře vycvičených vojáků. To, že byla ve válce vyhrána první bitva, již neznamenal výhru v celé válce. Válečná období se prodlužovala na roky i celá desetiletí. Zuřily stále pokračující bitvy, které byly jednou vyhrané a jindy zase prohrané. Tudíž bylo nutno na pokračující válku neustále shánět nové zdroje. Zdroje nejen materiální, ale především nahradit padlé vojáky novými vycvičenými. V té době, ale lidské zdroje pro nábor nových povolanců docházely. Z výše uvedeného plyne, že jedinou cestou k obnovení bojeschopné armády bylo léčení a vyléčení zraněných vojáků, kteří se mohli vrátit zpět do války. Z těchto důvodů vznikaly vojenské nemocnice [6].

2.2 Vznik Vojenské nemocnice Olomouc

Na území rakouského mocnářství byla první polní vojenská nemocnice založena v roce 1715 maršálem princem Eugenem Savojským před Bělehradem. Tato nemocnice byla určena k poskytování pomoci velkému počtu vojáků z nedalekého rakousko – tureckého bojiště. Již v této době nastávalo a pokračovalo oslabování dosavadních velmocenských pozic vídeňské vlády císaře Karla VI. Když Karel VI. zemřel, nastal mezi evropskými státy boj o přeskupení mocenských pozic. Iniciativa byla vedena především ze strany Pruska a Francie. Císařovna Marie Terezie po převzetí vlády prohrála dvě po sobě následující války (roku 1740 a 1744), které vedla s pruským králem Fridrichem II., ve kterých přišla o Slezsko a Kladsko. Tento zisk území pruského krále Fridricha stále neuspokojoval. Měl v úmyslu získat Slezsko celé a při nejmenším ještě celou Moravu. Vídeňskému panovnickému dvoru nezbývalo ni jiného, než urychleně vybudovat obrannou pevnost před hrozící pruskou invazí. Pevnost byla vybudována v nejohroženějším směru. Proto se Olomouc stala první a zároveň nejdůležitější bastionovou pevností. A také z tohoto důvodu byla v květnu roku

1748 v Olomouci zřízena vojenská nemocnice. Tato vojenská nemocnice byla první vojenskou nemocnicí v českých zemích [6].

2.3 Důvody přestěhování Vojenské nemocnice za hradby města Olomouc

Dle předpokladů na sebe třetí Prusko–rakouská válka o sporná území nadala dlouho čekat. Tato válka začala roku 1756. Opět začala vpádem pruských vojsk bez vyhlášení války. Tato válka byla později nazvána Sedmiletá. V roce 1758 obklíčila pruská armáda téměř dobudovanou bastionovou pevnost Olomouc a také Vojenské nemocnice, sídlící uvnitř. V této době probíhaly ty hlavní často velmi úporné bitvy mimo Olomouc. Bitvy probíhaly po celé střední a severní Moravě a ve Slezsku. Tyto bitvy měly jedno společné, a sice obrovské množství těžce raněných a mrtvých vojáků obou táborů. Ale Vojenská nemocnice, která byla připravena pomáhat, se nacházela stále v obklíčení, z čehož plyne, že nemohla plnit své poslání.

K alespoň částečnému vyřešení tohoto nepříjemného stavu padlo rozhodnutí Marie Terezie na vytvoření provizorní vojenské polní nemocnice v budově premonstrátní kanonie na Klášterním Hradisku, tedy mimo hradby olomoucké pevnosti. Rozhodnutí Marie Terezie bylo na popud generality. Císařovna i přes odpor premonstrátů nařídila jejich urychlené vystěhování. Místnosti prelatury byly zapečetěny a do místností konventu byla od 3. března 1759 nastěhována první rakouská polní nemocnice, která byla pojmenována „Primarius seu capitale infirmorum militum hospitale“. Již od dubna toho roku byly na Hradisko přiváženy desítky, stovky a někdy až tisíce raněných vojáků, kteří pocházeli většinou z armády generála Laudona. Naneštěstí bylo tehdejší ošetřování válečných zranění na velmi malé úrovni, úroveň tehdejší rakouské medicíny zaostávala oproti světovému vývoji. Ještě je nutno dodat, že k tomuto stavu nutno připočítat, že rychle vytvořená vojenská polní nemocnice na Klášterním Hradisku neměla téměř žádný vlastní personál se zdravotnickým vzděláním. Tudíž raněné vojáky ošetřovali rekonvalescenti nebo k tomu určení řadoví, nevyškolení občané z nejbližšího okolí, popřípadě zde byli lidoví léčitelé, jen velmi zřídka se zde vyskytli ranhojiči a lékaři. Z těchto důvodů byla na Hradisku obrovská

úmrtí kolem 60 až 90% z celého počtu přivezených vojáků. Tato vysoká úmrtnost byla v tehdejší době zdůvodňována zkaženou vodou a špatným vzduchem v prostorách Klášterního Hradiska. Toto zdůvodnění odpovídalo tehdejší všeobecné znalosti, ale ve skutečnosti toto zdůvodnění bylo pouze vykonstruované a krylo rakouskou nepřipravenost na válku.

Polní nemocnice na Hradisku byla pouze rok, po této době se Prusové z Moravy stáhli. V tomto období se doléčovala hrstka přeživších vojáků.

Neustálé neřešené problémy mezi panovnickými dvory v druhé polovině 18. a první polovině 19. století způsobily v Evropě neutuchající konflikty. Požadavky na zbrojení, přezbrojování armády novými, lepšími a účinnějšími zbraněmi, narůstající počty vojáků a současně vysoký žold, v neposlední řadě budování velmi drahých nových obranných pevností v místech ohrožených Pruskem – toto vše si vynutilo obrovské náklady. Vládnoucí panovníci se velmi zadlužili, z toho důvodu neúměrně rostly daně, což vedlo u hlavních daňových poplatníků – měst a vesnic k vyčerpání všech zdrojů. Osvícenský císař Josef II. vyřešil tuto problematiku nedostatkem peněz pro armádu takto: zrušil nejbohatší kláštery, jejich majetky vyvlastnil a budovy využil jako kasárna pro vojáky.

Mezi jinými kláštery byla také v roce 1784 zrušena i bohatá kanonie premonstrátů na Klášterním Hradisku a na Sv. Kopečku. Do budovy Klášterního Hradiska byla umístěna zestátněná olomoucká teologická fakulta, která po čtyřech letech dospěla ke krachu a byla zrušena. Monumentální komplex Klášterního Hradiska byl předán vojenské správě, stejně jako ostatní olomoucké klášterní budovy zrušených řádů. Armáda tuto budovu využila jako fortifikační skladiště pro vojenský materiál.

Koncem 18. století se Evropa dostala do víru myšlenek francouzské revoluce, rozšiřovaných porevoluční Francií. Tyto myšlenky byly šířeny na „bodácích armády“. Tato expanze francouzských vojsk se nevyhnula ani rakouskému mocnářství. Cílevědomá, modernější a lépe vybavená francouzská armáda většinou své bitvy vyhrávala. Pro Svatou říši národa německého nastalo období bojů pro zachování své existence. Toto období se nazývá dobou napoleonských válek (1797–1815). Roku 1800 bylo Klášterní Hradisko uvolněno armádou a vznikl zde francouzský zajatecký tábor.

Napoleonova armáda neustále postupovala a do ohrožení se začalo dostávat i vlastní území Rakouska. V tu chvíli si tehdejší generalita vzpomněla na obklíčení olomoucké Vojenské nemocnice za sedmileté války. Bylo nařízeno urychlené přestěhování Vojenské nemocnice mimo olomoucké hradby. Za nejvhodnější místo bylo určeno již vyzkoušené Klášterní Hradisko. V lednu 1802 tedy byla Vojenská nemocnice přestěhována do objektu Klášterního Hradiska, kde je až doposud [6].

2.4 Napoleonské války a Vojenská nemocnice Olomouc

Na přelomu 18. a 19. století utrpěla rakouská armáda mnoho porážek od napoleonských vojsk. Napoleon I. již jako francouzský císař nechal roku 1805 obsadit jižní Čechy, celé Rakousko i s Vídní, a také celou jižní Moravu včetně Brna. Olomouckou stálou polní nemocnici na Klášterním Hradisku čekalo první velké prověření [6].

2.4.1 Bitva tří císařů

Dne 2. prosince 1805 během pouhých šesti hodin vybojoval císař Napoleon v tzv. Bitvě tří císařů své největší vítězství na území „Říše římskoněmecké“. V této bitvě porazil se svou sedmdesátitisícovou armádou početnější devadesátitisícovou armádu rakousko-ruskou. Tato bitva se do dějin zapsala svou nebývalou krvavostí. Na bitevním poli zůstalo asi 25 000 až 35 000 mrtvých a těžce raněných vojáků. Z tohoto počtu byli asi čtyři tisíce zraněných Francouzů a přes dvacet tisíc zraněných rakouských a ruských vojáků. Naprosto odlišný byl způsob péče o raněné vojáky [6].

2.4.2 Způsoby péče o raněné vojáky

Francouzská armáda

Tato armáda měla nejlépe zorganizované zdravotnické zabezpečení. Tomuto vděčí především díky vynikajícím schopnostem jejich geniálního hlavního armádního lékaře (chirurga) Jeana Dominiqua Larreye (1766–1842). Tento lékař osobně vymyslel zdravotnická nosítka používaná k odsunu raněných ze slavkovského bojiště. Největším přínosem byli Larreyovy pohyblivé lazarety, nazývané „létající lazarety“, které přispěly k záchraně a pomoci mnoha zraněným. Byla to pojízdná zdravotnická zařízení, z nichž

každé mělo přes 340 osob vycvičených jako zdravotníci, pomocný personál a tři zkušené, vyškolené vojenské chirurgy. Tito již tehdy v bitvě u Slavkova pracovali dle zásady „co nejvčasnějšího a pokud možno definitivního ošetření“. V té době to znamenalo přímo na bojišti přímo amputovat střelami zničené končetiny. Po tomto ošetření převáželi vojáky lehkými vozy do domovských lazaretů. Ve vojenských nemocnicích zřízených Francouzi, které byly v blízkosti bojišť, byli ponecháváni pouze ranění neschopné odsunu. Takovouto nemocnici zřídila Francouzská armáda v Brně v budově biskupství. Tento nadprůměrně efektivní francouzský systém zdravotnické pomoci byl po úpravách přijat všemi státy vedoucími válku v zemích vzdálených od mateřské země. Tento systém byl také rozvinut a zdokonalen na maximum americkou armádou za korejské války. Byla zde i vysoce specializovaná lékařská pomoc poskytována co nejbližší bitevní linii.

Rakouská armáda

Tato armáda a obdobně i jiné evropské armády si vybudovaly jiný systém vojenské zdravotnické pomoci. Tento systém se opíral o síť stálých vojenských nemocnic. Každá z těchto stálých nemocnic měla přiděleno své spádové území. V době války stálé vojenské nemocnice zřizovaly na svých spádových územích dočasné pomocné a nouzové lazarety. Tyto lazarety byly jakýmsi filiálkami stálé nemocnice. Stálá nemocnice je vybavovala materiálně i personálně. Tyto dočasné lazarety byly obvykle zřizovány v prostorných budovách. Příkladem takovýchto budov jsou kláštery, školy, zámky a budovy kasáren. Ještě v době bitvy u Slavkova však ještě bylo obvyklé rozmísťování raněných do rodin po vesnických staveních. Dělo se tak z důvodu nedostatečného množství vhodných budov, které by se nacházely na neokupovaném rakouském území.

Středoevropský systém vojenské zdravotnické pomoci spočíval v poskytování pouze nezbytné a nejčastěji život zachraňující pomoci přímo na bojišti. Definitivní ošetření se provádělo až po složitém transportu raněného do stálé či do etablované záložní vojenské nemocnice. Tento systém se s obměnami drží ve středoevropských státech dodnes.

Vojenská nemocnice v Olomouci na Klášterním Hradisku rozvinula v listopadu a prosinci roku 1805 záložní lazarety v okolí, např. v Uničově, Dlouhé Louče a v mnohých dalších městech a obcích. Péče v těchto záložních lazaretech byla zajišťována místními lékaři nebo ranhojiči, ošetrovatelská péče byla přikázána místnímu obyvatelstvu. Ještě v březnu roku 1806 ve filiálkách Vojenské nemocnice Olomouc leželo přes 1 200 raněných z bitvy u Slavkova. Úmrtnost raněných z bitvy u Slavkova byla 60 – 90%. Tato vysoká úmrtnost byla zapříčiněna opožděným zřizováním vojenských nemocnic, špatným personálním a materiálním vybavením a v neposlední řadě se na úmrtnosti velmi podílely epidemie střevních nakažlivých chorob, které byly přítomny ve všech lazaretech po bitvě u Slavkova.

Carská ruská armáda

V době bitvy u Slavkova carská armáda stále spoléhala na pomoc civilního obyvatelstva. Zvykem ve všech armádách v dřívějších staletích a tisíciletích bylo ponechávat raněné a mrtvé na bitevních polích a spoléhat na místní obyvatele, že se o ně postarají. Ruská armáda v tom nejlepším své raněné z bojiště u Slavkova odnášela k okolním kostelům, kde je ponechávala místním obyvatelům na starosti.

Lékaři a chirurgové, kteří byli často uváděni v historii ruské medicíny, sloužili pouze k ošetřování šlechty a hrstky vyšších důstojníků. Odbornost těchto lékařů zaostávala. Jejich ošetřování spočívalo v sypání březového troudu nebo třené kalafuny do ran, na rány přikládali smolné náplasti. Rány vyplňovali cupaninou a vázali různými cáry odložených hadrů. O obyčejného vojáka se z ruské armády nepostaral nikdo. Těmto zraněným vojákům občas poskytl pomoc Francouzi, ale nejčastěji končili v lazaretech rakouské armády. Péči jim zajišťovali místní nadirigovaní občané, které řídil místní ranhojič či lékař. Ti, kteří přežili epidemie střevních chorob, asimilovali mezi místní moravské obyvatelstvo [6].

2.4.3 Bitva u Wagramu a Znojma

Rakousko utrpělo obrovské ztráty vojáků. Trvalo několik let, než se z těchto ztrát Rakousko vzpamatovalo a byla obnovena armáda schopná odporu.

Při další bitvě s vojsky napoleonskými 5. a 6. června roku 1809 u Wagramu a Znojma měla rakouská armáda na Moravě rozvinuto 6 velkých polních nemocnic o kapacitě pěti tisíc lůžek. Ve Vojenské nemocnici Olomouc bylo k dispozici tisíc volných lůžek. Tato kapacita tisíce lůžek byla, jak se záhy ukázalo, nedostačující. Z důvodu nedostatku lůžek bylo nutno na Hradisku zbudovat dřevěné baráky. Tehdejší filiálky Vojenské nemocnice Olomouc byly rozvinuty v Rokytnici, Veselíčku, Potštátu, Odrách a jinde. V té době ve Vojenské nemocnici Olomouc a jejich filiálkách pracovalo 18 lékařů a 259 ošetřovatelů. Problémem byla malá odborná připravenost lékařů a nedostatek lékařského personálu. V nouzi pomáhal Olomoucký profesor chirurgie Dominik Waidele z ranhojičského učiliště. Tento profesor spolu se svými osmnácti studenty na Hradisku převzal veškerou chirurgickou péči. I přes tuto nedocenitelnou pomoc byla úmrtnost na Hradisku vysoká. Z 3 441 hospitalizovaných ze srpna roku 1809 bylo v prosinci roku 1809 jen 1 524 vojáků [6].

2.4.4 Porážka napoleonské armády

Napoleonská armáda byla poražena na vzdáleném místě od Olomouce a to sice v „Bitvě národů“ v Lipsku. Tato bitva se uskutečnila 16.–18. října roku 1813. Nad Napoleonem zvítězila spojená armáda rakousko-prusko-ruská. Celkově zde bojovalo 450 000 vojáků, celkový počet raněných dosahoval 34 000. Pro ošetření takového obrovského počtu vojáků byla využita i vzdálená vojenská zařízení. Samozřejmě i Vojenská nemocnice Olomouc společně se svými stále fungujícími filiálkami. V prosinci roku 1813 bylo na Moravě hospitalizováno 13 000 zraněných vojáků. Na Klášterním Hradisku jich bylo 2 731.

Velmi vysoká úmrtnost až 90% v bitvě u Slavkova sice poklesla pod 50% z bitvy u Lipska, ale tato čísla vyvolala požadavek na modernizaci rakouského vojenského zdravotnictví [6].

2.5 Vývoj ošetřovatelského personálu a jeho výchova do roku 1802

V době zřízení nemocnice roku 1802 neexistovaly zvláštní vojenské oddíly určené k vykonávání pomocné zdravotnické služby. Ve stálých zdravotnických

ústavech byli bráni za ošetřovatele invalidé a poloinvalidé. Za ošetřovatele v bitevním poli pak byli bráni vojáci ze štábní pěchoty.

V roce 1808 armáda určila k službě v nemocnicích poddůstojníky a ošetřovatele od útvarů. Nemocniční sluhové byli rekrutováni z řad invalidů.

V roce 1809 se zvýšil počet bitev s napoleonskou armádou. Tento fakt zapříčinil, že bylo rozhodnuto zřídit zvláštní pomocné zdravotnictvo SANITÄTSKOMPAGNIE, které v tomto roce skutečně zahájilo svou činnost. Po skončení válek v roce 1818 bylo toto pomocné zdravotnictvo rozpuštěno.

V roce 1839 za válek polního maršála Radeckého byl na jeho popud zřízen pro polní službu SANITÄTSCORPUS, který byl rozčleněný na tři prapory. Celkový počet mužů v tomto SANITÄTSCORPU činil 3 457 mužů.

Výstroj byla tvořena z tmavě zelených zbrojních kabátů a kalhot.

Výzbroj tvořila puška s bodákem.

Ostatní výzbroj a prostředky k přenášení raněných a nemocných:

- několik nosítek
- motyk
- lopat
- pochodní
- praporů s červeným křížem
- náčiní k vaření

Pro přepravu bylo:

- 8 pérových obouspřežných vozů pro raněné
- 8 vozů po 8 sedadlech, které byly určeny pro lehce nemocné a schopné pochodu
- 2 vozy pro převážení různého nářadí

Mužstvo, které bylo přiděleno k nemocnici od roku 1850, vedlo se u svých útvarů jako nadpočetné.

V roce 1857 byl přeměněn SANITÄTSCORPUS na SANITÄTSKOMPAGNIE. Výcvik se dále prováděl dle služebního předpisu VORSCHRIFT ZUR AUSBILDUNG DER MEANSCHAFT DER SANITÄTSTRUPPE.

Sanitní setnina měla tuto výzbroj:

- 20 čtyřpřežných vozů pro raněné
- 5 vozů krytých pro převoz náradí
- 1 chirurgická bedna s nástroji
- 50 nosítek
- 5 košů
- 40 pytlů na kostní zlomeniny
- 10 pochodní
- 10 luceren
- 5 černožlutých praporů
- 5 luceren červených
- 10 košů s náradím na vaření a zásobu potravin

V roce 1861 byli zavedeni nemocniční pomocníci SPITALSGEHILFEN a určeni pro písarské práce.

V roce 1862 byli zavedeni u útvarů nosiči obvazů a sběrači raněných. V roce 1869 bylo zřízeno ve Vídni velitelství pomocného zdravotnictva SANITÄTSTRUPPE-KOMANNO, jemuž podléhalo 23 zdravotnických oddělení. Olomoucké oddělení obdrželo číslo 6. Výcvik probíhal dle služebního předpisu Instruktion fir die Truppschulen des K.n.K. Heres VI Theil.

V roce 1870 velitelé zdravotnických oddělení přestali být zároveň veliteli nemocnic. Velitelem nemocnice se stal nejstarší lékař posádkové nemocnice. Zdravotní oddělení se dělila na kmenová oddělení konající službu u nemocnice a instrukční oddělení, kde probíhal výcvik mužstva nepřiděleného k nemocnici.

Od roku 1880 do roku 1904 probíhal zvláštní odborný výcvik studentů kadetní školy, kteří byli aspiranty pomocného zdravotnictva. Tento výcvik probíhal

ve 3. a 4. ročníku. Kadetní škola byla v Bratislavě. Od roku 1905 byl tento výcvik v kadetní škole v Praze a Budapešti.

Od roku 1887 měli jednoroční dobrovolníci výcvik u příslušného zdravotnického oddělení. Kromě praktického výcviku u zdravotních oddělení probíhalo praktické cvičení v terénu. Po zkušenostech z posledních polních tažení se začala věnovat dobrovolné pomocné zdravotní službě zvláštní pozornost. A již v roce 1880 byla určena jednotlivá záložní oddělení pro divizní zdravotní kolonu Řádu německých rytířů, pro kolonu Červeného kříže ke každé polní nemocnici, pro záložní polní nemocnice Červeného kříže, pro zdravotní vlaky Řádu maltézských rytířů, a pro horskou kolonu nosičů raněných uherského Červeného kříže.

Roku 1894 přestala zdravotní oddělení být samostatnými a stala se pododdíly dotčené posádkové nemocnice, jimiž zůstaly.

Stav mužstva zdravotního oddělení číslo 6 od roku 1870 až do roku 1894 tvořili:

- 3 důstojníci
- 90 mužů, později 105 mužů

Velitelé zdravotního oddělení byli:

- 1870–1883 major Ferdinand Kusent
- 1883–1895 major Eduard May
- 1895–1908 podplukovník Jan Jeschowsky
- 1908–1911 podplukovník František Winter
- 1911–1913 podplukovník Evžen Iasienický rytíř z Kornic

Výstroj mužstva byla: tmavozelené blůzy, modro-šedé kalhoty a čepice, zákopnická šavle.

Zdravotní výzbroj:

- obvazová torba
- druhá polní láhev, která sloužila pro občerstvení raněných a nemocných
- ramenní páska s červeným křížem

Roku 1908 změna barvy látky na štikově šedou.

Roku 1915 změna na olivově zelenou.

Výcvik mužstva byl rozdělen na část:

- všeobecně vojenskou, která byla zajišťována důstojníky pomocného zdravotnictva
- výcvik odborně technický konaný vojenskými lékaři, které k tomuto určil velitel nemocnice

Přidělené mužstvo bylo z poloviny české národnosti, ostatní byli národnosti německé, polské a rusínské. Mezi poddůstojníky převládali Němci [1].

2.6 Vývoj vojenské lékařské služby v Rakousku – Uhersku a v samotné Vojenské nemocnici Olomouc

V roce 1618 stál při armádě v poli polní lékárník. V době míru nebylo dostatek lékáren, léky nakupoval pro útvary lékařský personál těchto útvarů.

V roce 1780 bylo zřízeno ve Vídni a hlavních městech provincií po jednom lékárnickém skladišti, z něhož příslušné útvary léčiva odebíraly. Léčiva a lékárnický personál dodávali na základě smlouvy civilní dodavatelé. Totéž platilo i pro polní lékárny. Z důvodu různých nedorozumění se vojenská správa odhodlala pro zřízení vlastních lékárnických ústavů.

Roku 1796 vydána první vojenská Pharmakopoea.

V roce 1808 byla zřízena ve Vídni centrální lékárnické řízení a hlavní lékárnické skladiště, které dodávalo léky útvarům a nemocnicím. Každá posádková a polní nemocnice měla svoji lékárnu, tyto lékárny byly mobilní.

Roku 1850 byla vydána nová Pharmakopoea.

Roku 1850 byla při zřízení posádková nemocnice v Olomouci, která měla vlastní lékárnu. Tato lékárna měla větší působnost. Byla sem odebírána léčiva z provinciálního lékárnického skladiště v Brně. Lékárna byla samostatným ústavem.

Roku 1859 byla vydána nová Pharmakopoea.

Roku 1870 byla přeměněna lékárna na lékárnu posádkové nemocnice. Do její pravomoci náleželo zásobování veškerých ústavů ve vlastní oblasti. Musela udržovat dostatečné zásoby pro zdravotní ústavy pro případ války.

Mimo lékárnických důstojníků zde byl pomocný lékárnický personál (technický příručí a mužstvo zdravotního oddělení).

Jako řídicí ústředí bylo ve Vídni lékárnické ředitelství a lékárnické skladiště s laboratoří.

Roku 1873 byla vydána nová Pharmakopoea.

V roce 1894 se lékárna stala pododdílem příslušné posádkové nemocnice.

Výcvik personálu dle braného zákona z roku 1868:

Diplomovaní lékárníci a studující farmacie sloužili jako jednoroční dobrovolníci v lékárnách [1].

2.7 Výcvik vojenských lékařů

Výcvik lékařů

Mimo praktické služby lékařů v nemocnici na nemocničních odděleních byl prováděn i výcvik ve válečné službě každým rokem, a to sice v tzv. válečných hrách. Tyto válečné hry byly prováděny pod vedením náčelníka zdravotní služby příslušného velitelství, nebo nejstaršího lékaře posádky, za účasti jednoho delegovaného důstojníka generálního štábu. Tato cvičení se potom prováděla v létě v terénu.

Takzvané knihy přírůstků byly nalezeny pouze od roku 1913.

2.7.1 Počty ošetřovaných vojáků v letech 1913–1914 ve VN Olomouc

Celkový počet léčených osob v roce 1913 byl 3 648.

Z počtu 3 648 osob bylo 291 osob s infekčními chorobami. Infekční choroby byly zastoupeny následovně:

- 39 osob s trachomem
- 12 osob tuberkulózou
- 3 osoby se střevním tyfem
- 1 osoba se spálou
- 236 veneriků

Počet léčených osob v roce 1914:

celkem bylo léčeno 17 436 osob

Z počtu 17 436 osob bylo 1 115 osob léčeno na infekční choroby [1].

3 Zdravotnická činnost VN Olomouc

Další vývoj zdravotnické činnosti v období od ukončení napoleonských válek do současnosti.

3.1 Období mezi napoleonskými válkami a 1. světovou válkou

Jan Josef Václav hrabě Radecký z Radče (1766–1858) hlavní strůjce porážky Napoleona v bitvě u Lipska, byl bezprostředně po této bitvě odsunut do ústraní na podřadné místo divizionáře v Šoproni a Budínu, a nakonec na místo velitele olomoucké pevnosti. V tomto období maršál Radecký vypracovával návrh na celkovou reorganizaci armády a především vojenského zdravotnictví. Důvodem této reorganizace byla především osobní zkušenost s problémy a nedostatky rakouského a vojenského zdravotnictví, se kterými se osobně seznámil při svém zranění v bitvě u Lipska. Z jeho iniciativy byl zřízen roku 1838 nový vojenský útvar „SANITÄTSKORPUS“. Muži z tohoto útvaru byli cvičeni pro poskytnutí první pomoci a odsun zraněných z bojiště. Maršál Radecký se podílel na postupném prohlubování výcviku zdravotního vojska a záloh, později se podílel i na založení dobrovolné zdravotní služby.

V tomto období zasahovala vojenská nemocnice při válečném konfliktu pouze jedenkrát roku 1866, kdy došlo k prusko-rakouské válce. Dne 3. července 1866 v bitvě u Sadové u Hradce Králové modernější pušky a bystřejší velení pruské armády zapříčinilo velmi těžkou porážku rakouských a saských vojsk. Byly zde i neporovnatelněji vyšší zdravotnické ztráty rakouské a saské armády. Na pruské straně bylo asi kolem 7 tisíc raněných, na rakouské straně bylo kolem osmnácti tisíc zraněných. Zdravotní péči těmto zraněným poskytovala všechna zdravotnická zařízení v Čechách a na Moravě. Projevila se zde nedokonalá rakouská organizace odsunu zraněných po železnici. Rychlejší než odsun raněných byl postup vítězných pruských vojsk. Bitva u Hradce Králové prusko-rakouskou válku neukončila. Při postupu Prusů docházelo k drobným bitvám s rakouským vojskem na celém území Moravy a Čech. Z bitvy u Tovačova 15. Července 1866 byly převezeny do Vojenské nemocnice Olomouc stovky zraněných.

I přes velký počet zdravotnických ztrát díky zdravotnickému pokroku prokazovala vojenská medicína velmi dobré výsledky. Úmrtnost za prusko-rakouské války byla kolem deseti procent. Na tomto čísle se významnou měrou podílela nová organizace zdravotnické pomoci, příprav záloh v době míru, výcvik sběračů, nosičů raněných, pomocného i odborného zdravotního personálu.

V následujících letech probíhala důkladná příprava mobilizačních plánů. Zdokonaloval se průběžně zdravotnický výcvik záloh. Vytvářely se sklady veškerého zdravotnického materiálu, který byl potřebný v době války. Tato příprava byla využita v plném rozsahu v první světové válce [6].

V roce 1815 byl vydán předpis o nemocničních dietách, který byl platný do roku 1844. V tomto roce byl vydán nový.

Roku 1850 Vojenská nemocnice Olomouc stala posádkovou nemocnicí. Velitelem posádkové nemocnice byl setník ve výslužbě.

Dle reorganizace roku 1870 přestal být velitelem důstojník ve zbrani. Zodpovědným správcem byl ustanoven lékař.

Roku 1875 byl vydán prozatímní předpis pro stravování ve vojenských nemocnicích. Stravování probíhalo vždy ve vlastní režii.

Roku 1894 byl jmenován vojenský lékař velitelem vojenské nemocnice.

Dne 3. března roku 1896 byly nalezeny lebky a kosti a 60 rakví s kostrami a popelem. Od 8. do 13. října 1899 dal vrchní štábní lékař Josef Dubský nalezené kosti z hrobky pohřbít na vojenském hřbitově Olomouc.

Oddělení vojenské nemocnice do roku 1900 nelze zjistit. Od roku 1900 byla dvě.

První oddělení:

- Nemoci vnitřní
- Dermatologické
- Venerické
- Psychiatrické
- Nemocní věžni

Druhé oddělení:

- Nemoci chirurgické
- Kožní nemoci
- Venerické a ušní
- Roentgenový kabinet

Nemocní byli ubytováni ve východním křídle prelatury a v ostatních částech bývalé staré budovy. Ve zbytku budovy byly kanceláře, skladiště a byty gážístů. Pokoje pro nemocné byly vysoké 5,5 metru a byl problém je vytápět.

Roku 1900 bylo chirurgické oddělení v dezolátním stavu. Operační síň měla: tři okna zamřížovaná, propadlou podlahu, vápnem nalíčené zdi, které byly zakouřené od lamp. Dřevěný viklavý stůl, hnědě natřené umyvadlo, kuchyňskou kredenc na nástroje a obyčejnou skříň na obvazy. Nad operačním stolem visela čadivá petrolejová lampa.

Nástroje tehdejšího chirurgického oddělení:

- 2 nože
- 6 ostrých lžiček
- 2 nůžky
- několik pinzet
- nůž na sádku

Sterilizátor nebyl, ke sterilizaci se používala láhev karbolu a sublimátu.

Po dlouhém úsilí vrchního štábního lékaře Aloise Karschulina, chirurga nemocnice, byla zřízena moderní aseptická operační síň s předsíní pro sterilizaci, moderním zařízením a s přívodem teplé a studené vody. Byla zřízena operační síň septická a obrazárna pro nemoci chirurgické. Operační síně byly opatřeny dostatečným množstvím chirurgických nástrojů.

Roku 1901 byl při kladení vodovodu nalezen velký klíč, který patřil ke klášterní bráně. Tato brána existovala ještě před spálením kláštera Švédy. Stal se majetkem Maxmiliána Obrta, soudce ve výslužbě.

Roku 1902 byl na Hradisko opatřen roentgenův přístroj od firmy Dessauer. Roentgen i operační sítě byly připojeny na městské elektrické vedení.

Roku 1904 byla celá klášterní budova opravena. Barva objektu byla zvolena zelená. Místní farář nechal kostel z důvodu zachování sjednocení nalíčit na tutéž barvu. Od tohoto roku již nebyly prováděny větší opravy a budova pomalu chátrala.

Roku 1905 i přes odpor místního faráře byla započata stavba infekčního pavilonu. Téhož roku byla stavba infekčního pavilonu také ukončena. A v tomto roce byla postavena též budova pro lázně, která se nacházela v nemocniční zahradě.

Velitelé Vojenské nemocnice Olomouc od roku 1870 do vypuknutí první světové války 1914:

- 1870–1872 Vrchtní štábní lékař I. třídy MUDr. Teffer Václav
- 1872–1873 Vrchtní štábní lékař I. třídy MUDr. Peschke František
- 1873–1874 Vrchtní štábní lékař I. třídy MUDr. Haberditz Josef
- 1874–1876 Vrchtní štábní lékař I. třídy MUDr. Lacken
- 1876–1890 Vrchtní štábní lékař I. třídy MUDr. Vorel Josef
- 1890–1894 Vrchtní štábní lékař I. třídy MUDr. Kraus Ladislav
- 1894–1895 Vrchtní štábní lékař I. třídy MUDr. Müller
- 1895–1899 Vrchtní štábní lékař I. třídy MUDr. Dubský Josef
- 1899–1905 Vrchtní štábní lékař I. třídy MUDr. Boček
- 1905–1907 Vrchtní štábní lékař I. třídy MUDr. Barta
- 1907–1910 Vrchtní štábní lékař I. třídy MUDr. Matuška
- 1910–1913 Vrchtní štábní lékař I. třídy MUDr. Geduldiger Eduard
- 1913–1915 Vrchtní štábní lékař I. třídy MUDr. Ellbogen Karel

Před vypuknutím I. světové války v nemocnici působili tito lékaři:

- Vrchtní štábní lékař MUDr. Ellbogen Karel – Velitel

- Vrchní štábní lékař MUDr. Munk Maxmilián
- Vrchní štábní lékař MUDr. Karschulin Alois
- Plukovník lékař MUDr. Blažek Josef
- Nadlékař MUDr. Burian Václav
- Zástupci lékaři MUDr. Thicl a MUDr. Rauschberg

Těsně před mobilizací přibyli nadlékaři MUDr. Čtvrtníček a MUDr. Adámek Josef [1].

V roce 1910 byla postavena na Pasteurově ulici Zeměbranecká nemocnice, tuto nemocnici postavilo město Olomouc. Tato nemocnice je dnes součástí Vojenské nemocnice Olomouc a je v ní umístěna chirurgie [7].

Na území Rakousko-Uherské monarchie bylo před první světovou válkou dle systematizace rakouské armády 27 posádkových nemocnic:

- Vídeň (posádková nemocnice číslo 1 a 2)
- Přemyšl (posádková nemocnice číslo 3)
- Linec (posádková nemocnice číslo 4)
- Brno (posádková nemocnice číslo 5)
- Olomouc (posádková nemocnice číslo 6)
- Graz (posádková nemocnice číslo 7)
- Lublaň (posádková nemocnice číslo 8)
- Terst (posádková nemocnice číslo 9)
- Innsbruck (posádková nemocnice číslo 10)
- Praha (posádková nemocnice číslo 11)
- Josefov (posádková nemocnice číslo 12)
- Terezín (posádková nemocnice číslo 13)
- Lvov (posádková nemocnice číslo 14)
- Krakov (posádková nemocnice číslo 15)
- Budapešť (posádková nemocnice číslo 16 a 17)
- Komárno (posádková nemocnice číslo 18)
- Bratislava (posádková nemocnice číslo 19)
- Košice (posádková nemocnice číslo 20)
- Temešvár (posádková nemocnice číslo 21)
- Sibiň (posádková nemocnice číslo 22)

- Záhřeb (posádková nemocnice číslo 23)
- Dubrovník (posádková nemocnice číslo 24)
- Sarajevo (posádková nemocnice číslo 25)
- Mostar (posádková nemocnice číslo 26)
- Baden (posádková nemocnice číslo 27)

Posádková nemocnice v Olomouci dle rakouské systematizace nesla číslo 6 [1].

3.2 VN Olomouc a první světová válka (1914–1918)

Mobilizační rozkaz nemocnice ze dne 31. července roku 1914:

1. Prohlášení mobilisačního dne.

Následkem nejvyššího rozhodnutí ze dne 31. VIII. nařízení mobilisace bude den čtvrtého srpna platiti jako první mobilizační den a buďtež v tento den provedeny všechny změny ve stavu podle rozkazu o stavu /:Standesbefehl:/, který bude vydán.

2. Permanence správní komise.

Jelikož správní komise má při mobilisaci spolupůsobiti, musí během těchto prací všichni její členové býti snadno k nalezení.

3. Přípravy pro větší nával nemocných a pro rozšíření nemocnice.

Až do uvolnění ubikací, určených pro obležení nemocnými, jest nutno pečovati o nouzové nouzové umístění nemocných. Proto 1. A 2. oddělení nemocných postaví po stu kompletních lůžek i s lůžkovými součástkami, převezme nejnütnější zařízení a umístí je ve světnicích pro nemocné. Všechny naturální byty s výjimkou bytu velitele nemocnice jsou určeny pro obložení nemocnými, a tudíž používatelé je prvního mobilisačního dne vyprázdní. Uskutečněné vyprázdnění budiž od správy budov hlášeno velitelství nemocnice. Pro rodiny poddůstojníků jsou zajištěny byty od místního velitelství a správce budov nechť je odtamtud vyžádá.

4. Odeslání návrhů na povýšení, revize povozů, ošacení nastoupivších vojáků, odvelení, odevzdávání civilních šatů, přebírání potřeb pro nemocné a předání zásob vozatajských.

Zdravotnický oddíl má ihned provést: Návrhy na povýšení důstojníků /:zástupců a kadetů:/ a odeslati velitelství zdravotnického sboru. Provede revisi povozů a případné opravy. Koláři, kteří dle jmeného seznamu jsou k tomu určeni, nechť se k této službě použijí. Mužstva presenčního stavu nechť se vystrojí a vyzbrojí pro pole. 93 garnitur váčků na potraviny, které jsou u oddilu uschovány, pošlou se den před prvním mobilisačním dnem náhradnímu praporu pěšího pluku 57. Do lékárny budtež odvezeni čtyři spolehliví a obratní zdravotničtí vojáci, jako pomocníci na dobu potřeby. Připraviti civilní šaty mužstva k úschově v augmentačním skladišti. Odváděcí dokumenty o sortách pro nemocné mužstvo zdravotního oddělení přichystati. Předati vozatajské zásoby zdravotnímu oddělení a augmentačnímu skladišti.

5. Převzetí obroku pro koně.

Zdravotní oddělení den před prvním mobilisačním dnem převezme obrok, po případě stelnou slámu na 5 dní pro 22 koní jízdních a 162 koní tažných, které třetího dne mobilisačního budou vzati do stavu.

6. Přichystání léčiv, plnění nádob pro polní zdravotní ústavy – odběry.

Lékárna začne plniti nádoby na léčiva a chystati léčiva, která se pro mírovou službu v zásobě nechávají. Do druhého mobilisačního dne musí býti léčiva a lékárnické nářadí pro divisní zdravotnické ústavy a polní nemocnice připravena k nakládání. Příjímací listiny o léčivech, která se dodají, budtež neprodleně zaslány vojenskému lékárnickému ředitelství.

7. Odeslání dokumentů pro přebírání výstroje, přebírání peněz, pokladniční řízení, příspěvky na polní výstroj a na obnovu propriet.

Správní komise zašle dokumenty pro odběr výstroje pro přebytný počet mužstva sborové intendanci. Dokumenty pro přijetí peněz na první frontu pro polní formace vyzvedne lékárník – oficiál Koubek u velitelství nemocnice a den před prvním mobilisačním dnem vyzvedne tyto peníze u zdejšího hlavního berního úřadu. Den před prvním mobilisačním dnem ve 2 hodiny odpoledne jest pokladniční řízení. Při tom následuje výplata příspěvků na polní výstroj pro ty, kteří na něj mají nárok, příspěvek na obnovu propriet se vydá veliteli zdravotnického oddělení.

8. *Odchod gážistů na místo válečného určení.*

Nadporučík Klepetář má druhého mobilisačního dne odejít na své určené místo.

9. *Nadporučík Klepetář*

Nadporučík Klepetář předá službu správce budov poručíku Mathesovi. Vyhotoví a vydá se mu cestovní rozkaz

10. *Odesílání léčiv a lékárnického nářadí. Odběr žádanek.*

Jest přichystati léčiva a lékárnické nářadí, které jest uschováno v posádkové nemocnici, respektive v lékárně, pro záložní nemocnice v Bílsku a v Těšíně a čtvrtého mobilisačního dne je odeslati. Přednosta lékárny den před prvním mobilisačním dnem vyzvedne si potřebné žádanky, přijímací a předávací listiny od velitele nemocnice.

11. *Rozpuštění škol pro poddůstojníky a mužstvo.*

Školy pro poddůstojníky se rozpustí den před prvním mobilisačním dnem.

12. *Vyprázdnění vozovky „Stuckhütte“, odběr žádanek.*

Die Stuckhütte se vyprázdní den před prvním dnem mobilisačním, vozy se odvezou do vozového parku a vozovka před prvním mobilisačním dnem v 7 hodin odpoledne se odevzdá kádru náhradní setniny praporu polních myslivců číslo 5. Poukázané žádanky o potřebnou příprěž vyzvednou se zítra ráno u velitelství nemocnice.

13. *Odběry pro běžnou potřebu*

Všechny odběry pro běžnou potřebu ze zásobovacího skladiště, z posádkového menážního hospodářství a z hlavního skladu tabáku, dějí se stejně jako v míru. Odběry pro dotace před odchodem budou v denních rozkazech jednotlivě nařízeny

14. *Uzávěrka smlouvy s traperem.*

Správní komise uzavře smlouvu s oferentem pro traitourské stravování nemocných i zdravých v zeměbranceckých kasárnách a v záložní nemocnici Matyášem Grabnerem, a zašle ji prvního mobilisačního dne sborové intendanci [1, s. 23, 24, 25, 26].

3.2.1 Rozvinutí zdravotní péče za válečného stavu

Dle mobilizačního plánu byly zřizovány posádkovou nemocnicí:

- 3 polní nemocnice „Feldspital“ 1/1, 2/1, 3/1
- jeden divizní zdravotní ústav „Divisions – Sanitäts – Anstalt“ 5/1
- Mobilní záložní nemocnice „Mobiles Reserve Spital“ 7/1, 8/1, 9/1, 10/1, 11/1, 12/1

A byly také zřízeny stabilní zdravotní ústavy pro Olomouc:

- Posádková nemocnice se rozšířila ze 470 lůžek na 1 000 lůžek
- Zeměbranecká nemocnice se rozšířila z původních 63 na 100 lůžek a byla ještě rozšířena o budovu uvolněných jiskrových kasáren 800 lůžek
- Záložní nemocnice č. 1 měla 800 lůžek (v uvolněných Jánošíkových kasárnách a v kasárnách Jiřího z Poděbrad)
- Nemocnice Červeného kříže měla 120 lůžek

Velitelé nemocnice v době velké války (první světové války):

1914–1915 Vrchní štábní lékař I. třídy MUDr. Ellbogen Karel

1915–1918 Vrchní štábní lékař I. třídy MUDr. Munk Maxmilián [1, 6].

Zranění vojáci byli přijímáni i do Zemské (dnes Fakultní nemocnice) [7].

Vojenská nemocnice Olomouc v krátké době asi čtyř dnů byla schopna zmobilizovat zálohy, a také zvládla vybavit pro bojové jednotky celkem tři polní nemocnice, šest mobilních záložních nemocnic a jeden divizní zdravotní ústav. Dle instrukcí obsažených v mobilizačním rozkazu vybavila také občanské dobrovolnické spolky a instituce, které měly za úkol dopravu raněných vojáků z fronty do Vojenské nemocnice Olomouc. Během velmi krátké doby se zvýšil lůžkový fond na 3 020 válečných lůžek.

Tento zdánlivě velký počet lůžek se stal nedostačujícím již necelý měsíc od data mobilizace. V této velmi kritické situaci byl velitelstvím nemocnice iniciován vznik

dalších nouzových, mnohdy provizorních a dočasných nemocnic ve všech alespoň trochu použitelných budovách po celé Olomouci. Příklady některých budov: budova občanské střelnice, Salesiánium, škola na Nové Ulici, v podkovářské škole, v budově českého a německého gymnázia. V kasárnách na Šibeníku a Tabulovém vrchu, na Novosadech a v mnoha dalších budovách.

3.2.2 Epidemie střevních infekcí a nutnost rozšiřování kapacity infekčních lůžek ve VN

Takovýto nečekaně veliký příliv nemocných byl zapříčiněn epidemiemi střevních infekcí. V průběhu prvních tří měsíců od započetí války bylo hospitalizováno v Olomouci kolem patnácti tisíc nemocných s úplavicí, tisíc osob s břišním tyfem a kolem šesti set případů onemocnění cholerou. Nemocnice v Rainerových a jezdeckých kasárnách, která byla původně vyčleněna pro infekční nemocné, absolutně nedostačovala a z tohoto důvodu byla v zimních měsících roku 1914 až 1915 postavena na cvičišti na Novém Světě tzv. Epidemiologická záložní nemocnice. Tato Epidemiologická záložní nemocnice měla v třiceti pěti dřevěných barácích 2 500 lůžek.

Na cvičišti na Novém Světě byla postavena i Druhá záložní nemocnice, která měla lůžkový fond čítající 2 100 lůžek. Tato lůžka fungovala až do roku 1920 [6].

3.2.3 Protiepidemiologická opatření VN Olomouc

K výraznému snížení až k úplnému vymizení infekčních chorob došlo ke konci roku 1915, kdy bylo urychleně zavedeno povinné očkování proti tyfu a choleře. K tomuto vymizení také výrazně dopomohlo zavedení nemocničního filtru na linii Krnov – Ružomberok, který zachycoval všechny nemocné přicházející z fronty [6].

3.2.4 Zvyšování kapacity pro příjem raněných a nemocných

Za Klášterním Hradiskem byly ke stávajícím čtyřem velkým stanům postaveny nové dřevěné baráky.

V době války bylo po celé Olomouci postaveno navíc celkem 73 nových provizorních dřevěných baráků, které byly určeny k léčení vojáků. Ve všech těchto nemocnicích pracovalo asi okolo 100 lékařů a byl zde asi 1 000 ošetřovatelů. Tito

ošetřovatelé byli během války postupně a průběžně nahrazováni dobrovolnými pomocnými sestrami.

Využití civilních budov, jako byly školy, uvolněná kasárna, kláštery zámky, a mnohé další objekty se netýkalo pouze samotné Olomouce. Vojenská nemocnice Olomouc měla přidělenou spádovou oblast. V této spádové oblasti zajišťovalo velitelství Vojenské nemocnice Olomouc umístění záložních a pomocných vojenských nemocnic. Toto umístění se dělo v předem vybraných civilních objektech. Pod velitelství Vojenské nemocnice Olomouc spadala celá oblast Moravy. Toto velitelství řídilo v době první světové války více než padesát záložních a nouzových nemocnic. Toto území sahalo od Svitav a Krnova na severu Moravy až po Hodonín na Jihu. V době války velitel Vojenské nemocnice Olomouc osobně určoval způsob a rozsah jejich činností. Po válce velitelství řídilo i jejich postupnou likvidaci [6].

3.2.5 Organizace transportu zraněných

K poměrně hodně úspěšné organizaci vojenské zdravotní pomoci za první světové války přispěla také v neposlední řadě velmi kvalitní a zodpovědná organizace transportu zraněných a nemocných vojáků. Je nutno podotknout, že transport zraněných a nemocných vojáků neměla v rukou armáda. Tuto velmi důležitou a nepostradatelnou činnost zajišťovaly dobrovolnické organizace:

- Červený kříž
- Řád německých rytířů
- Maltézský řád
- a mnoho dalších olomouckých organizací a jedinců.

Vojenská nemocnice pouze mobilizačně zajišťovala vybavení:

- Divizní kolony Řádu německých rytířů
- kolony Červeného kříže
- zdravotnického vlaku Řádu maltézských rytířů
- horské uherské kolony Červeného kříže
- námořní zdravotní ambulance.

K transportu zraněných docházelo ve valné většině vlaky. Vyložení zraněných a další transport z hlavního nádraží zabezpečoval Červený kříž. Nemocní a zranění byli do nemocnic transportováni za pomoci olomouckých přepravních firem, které měly k dispozici stěhovací koňské povozy. Transport probíhal také několika speciálně upravenými tramvajovými vozy. K odvozu zraněných přispívali i náhodní občané a soukromníci. Později byly dodány záchranné stanice – 3 zdravotní auta z Vídně.

Lehce nemocní byli transportováni do rekonvalescenčních oddělení a do nouzových nemocnic v okolí Olomouce [1, 6].

3.2.6 Zdravotní oddělení a výcvik zdravotnických pracovníků VN Olomouc

Součástí posádkové nemocnice bylo zdravotnické oddělení. Toto zdravotnické oddělení v případě mobilizace vytvářelo a vycvičovalo určené jednotky pro službu v poli. Dne 1. srpna jej tvořila rota, ve které byli 3 důstojníci a 97 mužů. Dne 7. srpna roku 1914 již toto oddělení mělo 1 072 mužů. Polní útvary, které byly na počátku války sestaveny zdravotnickým oddělením Posádkové nemocnice č. 6:

- pěší divizní sanitní ústav 5/1 – 125 mužů
- polní nemocnice 1/1 – 125 mužů
- mobilní záložní nemocnice 7/1 – 51 mužů
- mobilní záložní nemocnice 8/1 – 51 mužů
- mobilní záložní nemocnice 9/1 – 51 mužů
- mobilní záložní nemocnice 10/1 – 51 mužů
- mobilní záložní nemocnice 11/1 – 51 mužů
- mobilní záložní nemocnice 12/1 – 51 mužů

Mužstvo zdravotnického oddělení bylo ubytováno v nejbližší blízkosti nemocnice, stravování probíhalo u zdravotnického oddělení. Velitelem zdravotnického oddělení se stal dne 6. srpna setník (dnes major) ve výslužbě František Gramsch. František Gramsch se stal velitelem z důvodu odchodu původního velitele roty, který dne 10. srpna roku 1914 odešel s divizním sanitním útvarem číslo 5, jakožto prvním odeslaným oddílem do pole. Mužstvo, které nastupovalo k vojenské službě, procházelo šesti až osmi týdenním výcvikem ve zdravotní službě. Po této době výcviku bylo

mužstvo odveleno do nemocnice, kde dle své způsobilosti vykonávalo službu u lůžek nemocných, fungovalo jako pomocníci lékařů a lékárníků. Ti, kteří byli gramotní, byli přiděleni do kanceláří, kde byli vycvičeni na účetní důstojníky nebo jako ordinační písaři apod. Výcvik zdravotních poddůstojníků se odehrával během války v šesti kurzech. Tyto kurzy trvaly 6 – 8 týdnů. Každý kurz měl průměrně 100 žáků, tito žáci odcházeli po absolvování kurzů ke svým útvarům jako zdravotní poddůstojníci pro polní útvary. Vojáci, kteří sloužili jako sběrači raněných a nosiči obvazů byli vycvičeni teoreticky i prakticky přímo u svých útvarů, tento výcvik trval 5 – 6 týdnů [7].

3.2.7 Zubní ambulatorium a počty nemocných

V dubnu roku 1915 bylo při Klášterním Hradisku zřízeno vojenské zubní ambulatorium, které sloužilo potřebám posádky i pro značnou část vojenského velitelství v Krakově.

Stravování probíhalo ve vlastní režii, bylo vždy kvalitativně i kvantitativně dobré. Na konci války bylo obtížné sehnat dostatek potravin, proto měla nemocnice svůj vlastní chov prasat, pro která měla v nemocniční zahradě chlévy a pronajaté pole, které si nemocnice sama obdělávala. Pěstovali také drůbež [1].

Od poloviny roku 1914 do roku 1920 bylo v Olomouckých nemocničních zařízeních (Vojenská nemocnice Olomouc, Zeměbranecká nemocnice, První a Druhá záložní nemocnice, Epidemická záložní nemocnice a další nouzové záložní nemocnice) hospitalizováno 447 589 vojáků. Z počtu blížícího se půl milionu byla diagnostikována infekční choroba asi u 60 000 přijatých vojáků [6].

Konkrétně na Klášterním Hradisku, stanech a provizorních barácích bylo hospitalizováno 95 045 zraněných a nemocných. Z tohoto počtu bylo léčeno 3 481 osob na nemoci infekční. V tomto počtu nejsou všechny choroby venerické, pro tyto choroby byla zvláštní nemocnice v Lipníku [1].

Tabulka 1 Počty léčených na Klášterním Hradisku 1914–1918

Rok	Všech osob	Infekční choroby							Ostatní choroby a zranění
		Růže	TBC plic	Střevní tyf	Cholera	Úplavice	Spála	Venerické choroby	
1914	17 436	10	17	229	45	520	1	257	16 321
1915	21 324	22	31	240	18	214	46	234	20 352
1916	19 784	59	192	19	-	10	18	68	19 320
1917	22 121	61	130	18	-	9	13	144	21 487
1918	14 380	21	38	12	-	3	2	35	14 075
Celkem:	95 045	173	408	518	63	756	80	738	91 564

Zdroj: [1, s. 38]

Během války bylo ve Vojenské nemocnici Olomouc léčeno 23 šlechticů. Většinou byli málo významní převážně mladiství příslušníci nižší šlechty.

Seznam oddělení a konkrétní počty léčených vojáků v Zeměbranecké nemocnici (součást dnešní Vojenské nemocnice)

Oddělení Zeměbranecké nemocnice za války:

- I. oddělení – nemoci vnitřní a infekční
- II. oddělení – nemoci chirurgické
- III. oddělení – nemoci oční, ušní a nosní
- IV. oddělení – nemoci nervové a psychiatrické
- V roce 1919 sem bylo přeloženo vojenské zubní ambulatorium

Ošetřovací personál byl přidělován od útvarů olomoucké posádky. Při nedostatku ošetřovatelů přibrány ženské síly [1].

Počty nemocných v Zeměbranecké nemocnici:

Tabulka 2 Počty léčených v Zeměbranecké nemocnici 1913–1920

Rok	Léčených osob	Infekční choroby							Ostatní choroby a zranění
		Růže	Trachom	TBC plic	Střevní tyf	Cholera	Úplavice	Venerici	
1913	2 191	-	8	3	1	-	1	41	2 137
1914	6 196	-	30	29	3	-	15	227	5 883
1915	19 974	15	168	52	39	7	27	198	19 452
1916	41 372	16	163	239	28	16	34	98	40 762
1917	29 694	14	292	114	15	1	27	32	29 196
1918	16 718	3	127	78	16	-	2	19	16 471
1919	8 714	14	68	53	12	3	-	42	8 513
1920	945	-	8	-	1	-	-	-	936
Celkem:	125 804	62	864	568	115	27	106	657	123 350

Zdroj: [1, s. 40]

Z dobového tisku:

Pozor, 10. 8. 1914

KURSY PRO OŠETŘOVATELKY. Jak již bylo oznámeno, zahájeny byly dnešním dnem české a německé kursy pro ošetřovatelky raněných a nemocných ve vojenské posádkové nemocnici na Kl. Hradisku. Německé říditi bude chéf chirurgického oddělení nemocnice té pluk. lékař Dr. Muthner, české pak, do nichž přihlášeno jest 30 účastnic, dr. Marek, odborný lékař v Přerově, jenž povolán k vojenské službě do Olomouce a ustanoven do posádkové nemocnice na Kl. Hradisku [7, s. 17].

3.3 Vojenská nemocnice Olomouc v období mezi první a druhou světovou válkou (1918–1939)

Dne 28. října 1918 vzniklo samostatné Československo. Proběhl přechod od rakouské správy na správu československou.

V Olomouci:

V prvních hodinách dopoledních jevil se na všech veřejných místech a ulicích neobyčejný ruch a brzo bylo známo, že do Olomouce došla zvěst o zřízení státu Československého. Ve městě průvody obyvatelstva s národními trikolorami, hudbou a zpěvem národních písní [1, s. 89].

Události v posádkové nemocnici Olomouc: zdravotní mužstvo se rozdělilo na dva tábory – český a německý. Němci chtěli všechno zničit, v čemž jim bylo zabráněno Čechy a český majetek byl zachráněn. Čeští důstojníci zůstali vesměs na svých místech.

Z důvodu nepřítomnosti staršího vojenského lékaře byl Národním výborem v Olomouci pověřen major František Blahník, který měl kontrolu nad vedením nemocnice až do příchodu nového velitele vrchního štábního lékaře MUDr. Josefa Blažka. Tento velitel nastoupil 6. listopadu roku 1918.

Vrchní štábní lékař MUDr. Josef Blažek v součinnosti s velitelem zdravotní setniny započali reorganizaci. Němečtí důstojníci byli vystřídáni českými. Německé mužstvo a ošetřovatelky propuštěny, německé nápisy vyměněny za české, mohutný císařský orel na průčelí nemocnice byl též sňat.

Dne 10. listopadu 1918 bylo zřízeno v Brně Zemské vojenské velitelství pro Moravu a Slezsko.

Dne 8. ledna roku 1919 zřízen v nemocnici vzdělávací odbor, který se skládal z jednoho důstojníka a jednoho rotmistra zdravotní setniny.

Dne 11. ledna roku 1919 objevilo se v Olomouci několik případů neštovic, které byly nejspíše zavlečeny přistěhovalci. Tito pacienti byli izolováni v záložní epidemické nemocnici.

Dne 31. ledna roku 1919 byl zřízen u záložní nemocnice v Hranicích sérologický ústav pro vyrábění sér.

Velitelé Vojenské nemocnice Olomouc od roku 1918 do roku 1939:

- 1918 vrchní štábní lékař MUDr. Blažek Josef
- 1919–1920 pplk. zdrav. služby MUDr. Blažek Josef
- 1921–1926 plk. zdrav. služby MUDr. Dufek Alois
- 1927–1928 plk. zdrav. služby MUDr. Gellner Gustav
- 1929 plk. zdrav. služby MUDr. Bauer Alois
- 1930 pplk. zdrav. služby MUDr. Weber Jaroslav
- 1931–1935 plk. zdrav. služby MUDr. Fiala Emilián
- 1935–1939 plk. zdrav. služby MUDr. Zuckerkandl Emil

V průběhu tohoto období se ve Vojenské nemocnici Olomouc uskutečňoval zdravotní výcvik vojáků.

Roku 1920 postihla Vojenskou nemocnici Olomouc povodeň, která Klášterní Hradisko neohrozila, pouze byl odříznut přístup k městu. Zeměbranecká nemocnice – dnešní chirurgické oddělení Vojenské nemocnice, byla postihnuta jen mírně.

V roce 1920 probíhal ve Vojenské nemocnici pětíměsíční kurz pro zdravotní poddůstojníky útvarů.

V říjnu 1921 proběhla částečná mobilizace, která byla z důvodu pokusu o uchvácení části Slovenska Maďary. Všeobecná mobilizace v roce 1938. Tyto dvě události nijak nenarušily pravidelný provoz nemocnice.

Vojenská nemocnice byla do roku 1923 zařazena jako posádková nemocnice, od tohoto roku byla divizní nemocnicí 7. Dále byla od 1. ledna 1937 Sborovou nemocnicí 7, ale v zápětí byla opět přejmenována na Divizní nemocnici 7 [1].

V roce 1938 Ministerstvo národní obrany naplánovalo přístavbu nových budov. Za Klášterním Hradiskem měly být přistaveny budovy patologicko-bakteriologického oddělení a infekční. Dále zde měly být budovy pro ubytování a výuku pro tři set osob pomocného zdravotnictva. Za chirurgií na Pasteurově ulici měla stát budova pro krčn,

ušní, nosní a zubní oddělení. K naplánované přístavbě nedošlo, Československý stát se rozpadl a došlo k rozpuštění armády Československé republiky [6].

3.4 Vojenská nemocnice Olomouc a druhá světová válka (1939–1945)

Dne 15. 3. 1939 v 5 hodin ráno byli příkazem Ministerstva národní obrany narychlo svoláni důstojníci nemocnice. Důstojníci obdrželi rozkaz předat Vojenskou nemocnici Olomouc německé branné moci. Nemocnice měla být předána do hodiny. Vedení nemocnice obdrželo pokyn k předání nemocnice bez odporu, a aby bylo vyhověno všem požadavkům přejímajících německých orgánů. Němečtí zástupci Wehrmachtu, což byli dva lékaři, generál a jeden podplukovník, se dostavili k převzetí nemocnice až čtvrtý den. Tito přejímající důstojníci byli při prohlídce velmi překvapeni z rozsáhlosti vojenské nemocnice, počtu odborných oddělení a také personálním a materiálním vybavením.

Z těchto důvodů Němci převzali jen budovu chirurgie na Pasteurově ulici ke dni 4. 4. 1939. Do budovy chirurgie byl nastěhován samostatný „ORTSLAZARETT“, což byla stacionární vojenská nemocnice.

Pro převzetí rozsáhlého objektu Klášterního Hradiska neměla německá okupační armáda dostatek potřebného odborného personálu. Z výše uvedeného důvodu německá generalita vydala rozkaz k pokračování Vojenské nemocnice Olomouc v zaběhlém chodu. Klášterní Hradisko mělo fungovat do konce roku 1939, kdy měl Wehrmacht zajistit převzetí. Plány s převzetím ke konci roku 1939 musely být přehodnoceny z důvodů vzniku válečného stavu, který byl zapříčiněn přepadením Polska Němci. Vojenská nemocnice Olomouc administrativně přestala fungovat 15. 9.1939, ale skutečně skončila fungování až 15. 10. 1939. Tou dobou končila jako úplně poslední vojenská nemocnice bývalé ČSR.

Wehrmacht využíval Klášterní Hradisko k provozu záložní nemocnice. Tato nemocnice byla vyčleněna pro chirurgické řešení a nesla název „RESERVE - LAZARETT OLMÜTZ / MÄHREN“. Němcům v průběhu této světové války také nedostačoval lůžkový fond na Klášterním Hradisku a zeměbranecké nemocnici.

Německá armáda zřídila šest dalších vojenských polních záložních nemocnic v Olomouci. Lazarety byly v hospodářských školách (vyšší hospodářská škola, zimní hospodářská škola a hospodyňská škola), lazaret v Pöttingeu, lazaret v Řepčínském klášteře, lazaret v Komeniu, lazaret ve škole ve Starých Hodolanech a ve Chválkovicích v chudobinci [6].

Osudy lékařů bývalé Sborové nemocnice 7 v době okupace Němci byly různé. Většina lékařů si zařídila své soukromé ordinace a nezavdávala Němcům příčinu k sankcím za protiokupační činnost. Někteří lékaři, ale působili v národním odboji. Tito „odbojáři“ byli vojenským ústředím v brně určeni, aby v případě převratu organizovali zdravotnickou službu v patnácti okresech severní Moravy. Ústředí bylo v Olomouci. Pro případ vojenského střetu s Němci byl připraven materiál pro 16 praporů. Tito lékaři byli gestapem zatčeni a odsouzeni k vězení. Lékař židovského původu plk. zdrav. MUDr. Zuckerkandel byl se svou rodinou nejprve odvezen a vězněn v Terezíně a později v Osvětimi, kde byl zavražděn v plynové komoře.

Někteří lékaři se odvrátili od českého národa a pracovali pro Němce. Někteří dokonce přijali německé občanství [8].

O počtech hospitalizovaných vojáků se nedochovaly žádné doklady. Dochovaly se pouze opisy úmrtních listů, které jsou doplněny zápisem vojenského kaplana, kde byla uvedena hodina, datum pohřbu, místo pohřbení a číslo hrobu. Z úmrtních listů bylo zjištěno, že v období 2. Světové války zemřelo na Klášterním Hradisku 566 vojáků. Z toho 514 vojáků v roce 1945, v tuto dobu se fronta přiblížila k Olomouci nejblíže. Olomouc postihlo i letecké bombardování.

Počty zemřelých německých vojáků na Hradisku do roku 1945:

- 1940 zemřeli 3 vojáci
- 1941 zemřel 1 voják
- 1942 zemřel 1 voják
- 1943 zemřeli 4 vojáci
- 1944 zemřelo 43 vojáků

Mezi olomouckými občany se tradovalo, že u německých vojáků, kteří byli hospitalizováni na Klášterním Hradisku, proběhla epidemie uhláku neboli antraxu. Také se tradovalo, že Němce, kteří zemřeli na tuto infekční nemoc, zazdili ve sklepě Hradiska. Kdyby toto bylo pravdou, bylo by Hradisko potencionálním biologickým nebezpečím pro okolí. Toto podezření se neprokázalo. Na Klášterním Hradisku zemřelo pouze 11 vojáků na infekční choroby (meningitida, plicní tuberkulóza, skvrnitý tyf, difterie a malárie). Na zánětlivé komplikace po traumatickém válečném poranění zemřeli 3 vojáci na plynatou sněť, 61 vojáků zemřelo na sepsi, která následovala po zánětlivé komplikaci válečného zranění, a 36 vojáků zemřelo na komplikace bronchopneumonie. Všichni zemřelí neměli ani podobné příznaky antraxu. Všichni byli řádně pohřbeni.

Dne 8. května 1945 Olomouc osvobodila Rudá armáda. Budovy Vojenské nemocnice Olomouc byly obsazeny jednotkami Ruské armády. Po rozsáhlém a dlouhotrvajícím jednání s velením ruských jednotek došlo dne 29. května 1945 k předání budovy chirurgie zástupcům Vojenské nemocnice Olomouc [6].

Zápis o předání Klášterního Hradiska dne 8. června 1945:

Hlavní budovu nemocnice na Klášterním Hradisku Rudá armáda vykliditi a předati našemu vojsku nechtěla. Denně odvážela nepřehledná řada vozů a nákladních automobilů cenný materiál z Klášterního Hradiska.

Teprve 8. června 1945 došlo k předání budovy nemocnice na Klášterním Hradisku. Přejímali ji plk. zdrav. MUDr. Fukala, plk. zdrav. MUDr. Horníček, kpt. zdrav. MUDr. Prášil, prap. pom.zdr. Hudec a šrtm. pom. zdrav. Macháček a předával – vojín Rudé armády Vasil Ivanovič Brlovskij – takto kuchař oddílu Rudé armády na Klášterním Hradisku. Byl ve velmi veselé náladě a vyžádal si jenom malou bumážku, aby se mohl pochlubiti svému veliteli majoru Dru. Makovickému, že přejímací komise byla s ním spokojena. Od 8. června roku 1945 byly opět obě budovy bývalé sborové nemocnice 7 v Olomouci v rukou vojenské správy, ale v takovém stavu, že je těžko to popsati. Hospodařili zde příslušníci dvou nepřátelských (myšleno: dvou vzájemně nepřátelských armád) armád: nejprve Němci, kteří před náhlým ústupem nejcennější předměty odvezli a co mohli zničiti, zničili. A pak příslušníci Rudé armády, kteří odváželi z toho, co zbylo, vše potřebné; a co neuznali za vhodné, ničili. Matrace rozřezávali a hledali v nich

cenné předměty, jídelní a kuchyňské nádobí rozbíjeli apod. V některých místnostech na Klášterním Hradisku bylo na tři čtvrtě metru vysoko slámy, střepů, papírů, materiálu z matrací, prádla, konzerv, nástrojů, rozbitého nábytku a nejrozmanitějšího materiálu. Všechny místnosti byly zavšiveny a zahmyzené blechami a štěnicemi. Kohoutky od vodovodů roztočeny, takže voda tekla naplno po chodbách i schodech. Obraz bídy a zkázy [8, s. 170, 171].

3.5 Vojenská nemocnice Olomouc po roce 1945

Po roce 1945 byly snahy o zrušení Vojenské nemocnice Olomouc nebo alespoň o vystěhování z Klášterního Hradiska do jiného objektu.

V červnu roku 1945 navštívila v Praze delegace Okresního národního výboru Olomouc tehdejšího předsedu vlády Československa Zdeňka Fierlingera s požadavkem předání Klášterního Hradiska do užívání okresního úřadu. Předseda vlády Fierlinger svým rodákům přislíbil podporu. Nechal tuto žádost odsouhlasit předsednictvem vlády a předali ji ke kladnému vyřízení ministru národní obrany. Žádost procházela nejrůznějšími institucemi Ministerstva národní obrany. Při svém putování byla žádost obohacena četnými a nepřehlednými vyjádřeními. Dne 28. srpna 1945 bylo předsednictvu vlády vyjádřeno kladné stanovisko od velení Československé armády. Vojenská správa souhlasila s předáním Klášterního Hradiska, ale požadovala po Okresním národním výboru poskytnutí náhradního a rovnocenného objektu v Olomouci.

V následujícím období vojenská správa naplánovala dvakrát vystavění nových moderních budov pro Vojenskou nemocnici Olomouc. Poslední plány pocházely z šedesátých let. Dle plánu měla být postavena nemocnice pavilónového typu a měla sousedit s Fakultní nemocnicí Olomouc. Architektem byl vypracován definitivní projekt i maketa navrhované novostavby. Tato nemocnice byla postavena dle těchto plánů, ale namísto v Olomouci byla vystavěna v Hanoi. Byla vystavěna jako Nemocnice československo – vietnamského přátelství.

V sedmdesátých letech byly vznášeny požadavky ze strany sovětské armády na uvolnění Vojenské nemocnice Olomouc pro zdravotnické zabezpečení sovětských

osádek. Představitelům tehdejší československé armády se dařilo požadavky odkládat a nakonec sami sobě upustili od těchto požadavků [6].

Velitelé Vojenské nemocnice po roce 1945:

- 1945–1953 plk. zdrav. služby MUDr. Svoboda František
- 1953–1966 plukovník MUDr. Hájek Vladimír
- 1967–1985 plukovník MUDr. Špaček Vojtěch
- 1986–1991 plukovník Doc. MUDr. Bartoněk Jiří. CSc.
- 1991–1997 plukovník MUDr. Šváb Josef
- 1997–2002 plukovník MUDr. Veselý Milan
- 2002– doposud plukovník MUDr. Dobeš Lubomír [2].

3.6 Vojenská nemocnice Olomouc v současné době

Vojenská nemocnice Olomouc je příspěvkovou organizací Ministerstva obrany České republiky a má nadregionální působnost. Nemocnice je poskytovatelem zdravotní péče všem pacientům bez rozdílu pojišťoven a bez nutnosti vztahu k armádě České republiky, tudíž široké veřejnosti. Největší část Vojenské nemocnice Olomouc je umístěna v objektu Klášterního Hradiska a k němu přilehlých částí, menší část Vojenské nemocnice je umístěna na Pasteurově ulici, kde sídlí chirurgie a ARO. Nově jsou zbudována oddělení v prostoru bývalého Hospodářského dvora. Nemocnice má v současnosti k dispozici 273 lůžek, která jsou rozmístěna na odděleních:

- Interních
- Chirurgických
- ARO
- Neurologickém

- ORL
- Očním
- Kožním
- Psychiatrických

Nově zařízená oddělení v prostorách bývalého hospodářského dvora jsou:

- LDN – komplexní péče o válečné veterány
- OCHRIP (oddělení chronické resuscitační a intenzivní péče)
- DETOX (detoxikační oddělení).

Ve vojenské nemocnici Olomouc jsou zastoupeny i ambulantní provozy:

- Stomatologická ambulance
- Fyziatrie a léčebná rehabilitace
- Radiodiagnostické ambulance
- Klinické laboratoře
- Psychologické ambulance
- Ambulance nemocí z povolání
- Funkční diagnostika
- Gynekologická ambulance
- Ambulance primární péče
- Urologická a cévní ordinariát

Lůžková oddělení v plném rozsahu zajišťují diagnostiku a léčbu onemocnění. K poskytování léčebných zákroků disponují odpovídající zdravotní technikou a vysoce erudovaným zdravotnickým personálem. Ve Vojenské nemocnici Olomouc je zaměstnáno 472 zaměstnanců, z tohoto počtu je 69 lékařů, z nichž je 46 civilních a 23 vojenských, dále zde pracuje 207 zaměstnanců na pozici sestry. Na odděleních,

kteřá jsou preferována pro mise, což jsou ARO, chirurgická oddělení a interní oddělení, je zařazeno do provozu celkem 29 příslušníků 6. a 7. Polní nemocnice dislokované v Olomouci. Z tohoto počtu dvaceti devíti příslušníků je 5 lékařů, zbytek představují SZP. V období posledních pěti let prošla všechna oddělení generální rekonstrukcí.

Vojenská nemocnice Olomouc byla v roce 2007 zvolena pacienty v Internetové anketě jako nejlepší zdravotnické zařízení Olomouckého kraje.

Vojenská nemocnice Olomouc získala dle výsledků celostátního hodnotícího projektu „Nemocnice ČR 2013“ pořádaného Health Care Institute 2. místo v absolutním hodnocení.

Od ledna roku 2006 je zapojena do Emergency systému Olomouckého kraje. Cílem je zajistit kontakt s urgentními medicínskými stavy, který je důležitý pro preferované obory, které jsou určeny pro zahraniční mise.

Při potřebě super-specializovaných výkonů je navázána spolupráce s klinickými pracovišti, hlavně Fakultní nemocnicí Olomouc a Ústřední vojenskou nemocnicí v Praze. Vojenská nemocnice Olomouc poskytuje specializovanou péči a služby, které poskytuje klinickým či jiným pracovištím po celé ČR.

Vojenská nemocnice Olomouc je vybavena špičkovou zdravotnickou technikou např.: spirální CT přístroj 3. generace Light Speed VCT firmy GE (tento přístroj lze využít pro spirální CT angiografii, virtuální endoskopie, lze provádět i barevné 3D rekonstrukce...). Dále je zde specializované vybavení pro laparoskopické operace, artroskopie, endoskopické operace varixů, dermatologický laser, špičkové přístroje EEG, EMG a BERA. ORL oddělení provádí mimo jiné endoskopické operace. Urologie provádí operace laserem. V objektu je i magnetická rezonance, která nepatří pod Vojenskou nemocnici Olomouc, ale je zde navázána spolupráce.

Vojenská nemocnice Olomouc zlepšuje image české armády. V době záplav v roce 1997 fungovala Vojenská nemocnice Olomouc jako evakuační centrum. Vojenská nemocnice Olomouc slouží jako klinická základna příslušníkům 6. a 7. polní nemocnice. Zaměstnanci (armádní lékaři a sestry) jsou vysíláni do polních nemocnic v misích OSN. Byli vysíláni např. v období balkánského konfliktu na území bývalé Jugoslávie. Humanitární mise byla také na území Albánie. Zdravotníci byli vysíláni při

odstraňování následků ničivého zemětřesení v Turecku a Pakistánu. V současné době probíhají mise do Afganistánu a Iráku. Působení na misích bylo vždy kladně hodnoceno ze všech stran. Vojenská nemocnice se podílí i na památkové obnově a ochraně Klášterního Hradiska.

V roce 1995 bylo Klášterní Hradisko vyhlášeno vládou České republiky Národní kulturní památkou. Barokní komplex lze ve vyhrazené dny navštívit jako turisticky významnou památku [9, 10].

3.7 Doporučení pro praxi

Pro každého profesionálního vojáka, pro každého civilního zaměstnance ve vojenském zdravotnictví a také pro širokou veřejnost by měla být důležitou součástí znalost historie. Tato historická fakta přinášejí zdroj informací, ze kterých může každý člověk čerpat. Z historie je vidno, že všechny úspěchy i neúspěchy byly zapláceny velkým úsilím a mnohdy i krví a životy. Z tohoto důvodu by měl každý člověk hledat poučení v minulosti, aby se vyvaroval již známých chyb v budoucnosti. Pro každého profesionálního vojáka by mělo být důležité znát historické souvislosti, které ovlivnily a spoluutvářely naše dnešní vojenské zdravotnictví a celou armádu.

ZÁVĚR

Cílem bakalářské práce bylo zpracování historických fakt o Vojenské nemocnici Olomouc a Klášterním Hradisku. Historické údaje byly získávány z různých pramenů a zdrojů. Některé prameny byly získány ze soukromých archivů, některé z archivů Vojenské nemocnice Olomouc, některé pocházely z různých knihoven. K práci byl také využit z malé části Internet. Získávání zdrojů někdy bylo mírně obtížné, ale vždy se podařilo získat velmi kvalitní zdroje, které posloužily jako podklady k bakalářské práci. Bakalářská práce byla čerpána i z velmi vzácných kronik, tyto ručně psané kroniky Vojenské nemocnice Olomouc mělo možno dostat k nahlédnutí jen velmi málo badatelů a autorů. Existují jen v originální ručně psané podobě a jsou celkem dvě. Každá z těchto kronik má okolo dvou set stran cenných historických údajů. Práce obsahuje ucelený přehled dějin Klášterního Hradiska a Vojenské nemocnice Olomouc. Práce se podařila zpracovat dle mých představ o jakémsi celkovém nahlédnutí do dějin mého pracoviště.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- 1 DURYCH, J.: *Kronika Divisní nemocnice 7 v Olomouci*, 1926. Rukopis uložen na ředitelství VN Olomouc
- 2 POTMĚŠIL, J.. *Klášter Hradisko: populární průvodce po současném Hradisku u Olomouce*. Správa sociálního řízení FMO, 1992. ISBN 80-854-6924-3.
- 3 *Národní kulturní památka – Klášter Hradisko u Olomouce, r. č. 1764* – materiál poskytnut ze soukromého archivu Ing. Cupáka
- 4 MÜLLER, Willibald. *Pověsti a události města Olomouce: populární průvodce po současném Hradisku u Olomouce*. Olomouc: Poznání, 2012, 125 s. ISBN 978-80-87419-25-0.
- 5 Mgr. Kauerová Vlasta, MGr. Richterová Helena, Mgr. Vítek Tomáš. *Klášter Hradisko – letní refektář, stavebně historický průzkum*. Památkový ústav v Olomouci, 1998, 25 s.
- 6 ŠVÁB, Josef. *Klášterní Hradisko ve stínu válečných konfliktů. (K výročí 200 let od přemístění Vojenské nemocnice z Olomouce na Klášterní Hradisko)*. Šváb, Josef. In: *Střední Morava : vlastivědná revue / redaktor Miloslav Čermák Olomouc : Memoria 9, č. 16, (2003,) s. 28-40.*
- 7 HUDSKÝ, Jaroslav. *Klášterní Hradisko 1914-1918: [střípky z historie c. a k. vojenské nemocnice, jejich poboček a ostatních nemocnic a lazaretů v Olomouci během Velké války]*. 1. vyd. Brno: Signum belli 1914, 2012, 131 s. Danse Macabre 14-18. ISBN 978-80-260-3137-6.
- 8 FRYČ, V.: *Kronika sborové nemocnice 7 v Olomouci*, 2. díl, 1945. Rukopis uložen na ředitelství VN Olomouc
- 9 [online]. [cit. 2014-05-01]. Dostupné z: <http://vnol.cz/cs/uvodni-stranka/o-nas/>
- 10 Nejlepší nemocnice: žebříček českých nemocnic [online]. [cit. 2014-05-23]. Dostupné z: <http://www.hc->

[institute.org/userfiles/files/Projekt%20Nemocnice%20%C4%8CR%202013_tiskov%C3%A1%20zpr%C3%A1va_koment%C3%A1%C5%99e%20v%C3%ADt%C4%9Bz%C5%AF\(1\).pdf](http://institute.org/userfiles/files/Projekt%20Nemocnice%20%C4%8CR%202013_tiskov%C3%A1%20zpr%C3%A1va_koment%C3%A1%C5%99e%20v%C3%ADt%C4%9Bz%C5%AF(1).pdf)

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha A Rešerše

Příloha B Vyjádření Vojenského ústředního archivu v Praze

Příloha C Pohled na Klášterní Hradisko z JZ

Příloha D Věž na prvním nádvoří před rekonstrukcí

Příloha E Věž na prvním nádvoří po rekonstrukci I.

Příloha F Věž na prvním nádvoří po rekonstrukci II.

Příloha G Celkový pohled na Klášterní Hradisko a Hospodářský dvůr

Příloha H Nápis na Prelatuře

Příloha CH Prelatura – Jižní část Klášterního Hradiska

Příloha A Rešerše

Vědecká knihovna v Olomouci
Bezručova 3, pošt. schr. 9
Informační služby
779 11 Olomouc
e-mail: is@vkol.cz

tel. : 585 205 333

Bibliografický soupis
č. RE 872/2014

HISTORIE VOJENSKÉ NEMOCNICE OLMOUC

Počet záznamů: 42 (5 knih, 37 článků)
Časové rozmezí: 1923-2012
Datum: 7.4.2014
Jazykové vymezení: čeština
Zpracovala: Mgr. L. Krátká
Druh literatury: knihy, články

Zdroje:

- katalogy VKOL (<http://aleph.vkol.cz/>)
- katalogy Národní knihovny ČR (www.nkp.cz)
 - ANL
 - SKC
- Jednotná informační brána (www.jib.cz)
- Bibliografie města Olomouc
- Bibliografie dějin českých zemí (<http://biblio.hiu.cas.cz/>)
- CD ROM Bibliomedica čechoslovaca

Klíčová slova: vojenské nemocnice ; Klášterní Hradisko ; Olomouc

MDT: [614.2:725.511](091) ; 355.721
KONSPEKT: 614 - Veřejné zdraví a hygiena [14]
355/359 - Vojenství. Obrana země. Ozbrojené síly [15]

Příloha B Vyjádření Vojenského ústředního archivu v Praze

Vojenský ústřední archiv
Sokolovská 136/24, Praha 8 – Karlín, PSČ 186 00

Čj. 2513-2/2013-211100

V Praze dne 4. října 2013

Výtisk č. 1

Počet listů: 1

Tomáš Galiček, DiS.
[tomik.gali@gmail.com]

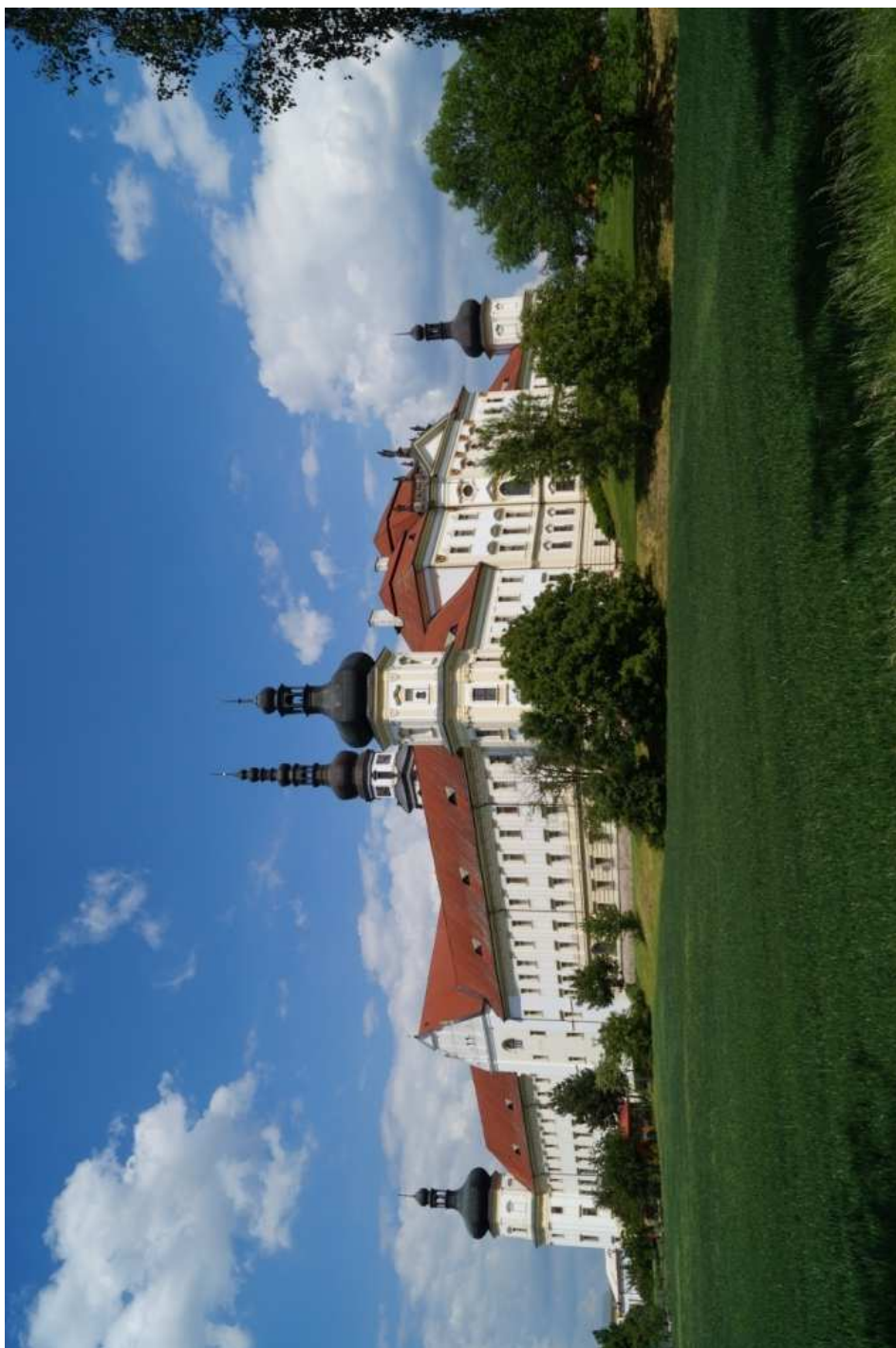
Věc: Vojenská nemocnice Olomouc

K Vaší žádosti Vám musíme bohužel sdělit, že Vojenský historický archiv je v současné době pro badatele uzavřen, provádíme generální inventuru a následně se archiv stěhuje do nové budovy. Případné materiály k Vašemu tématu jsou však spíše jen torzovité a většinou pouze stavebního charakteru (fondy stavebních úřadů, 10. sborové velitelství Brno). K vlastnímu chodu nemocnice a celkově Klášterního Hradiska doklady doloženy nemáme.

Kontaktní osoba: Alena Jirásková, tel.: 973 206 101

Ředitel
Mgr. Josef ŽIKEŠ
v.r.

Příloha C Pohled na Klášterní Hradisko z JZ

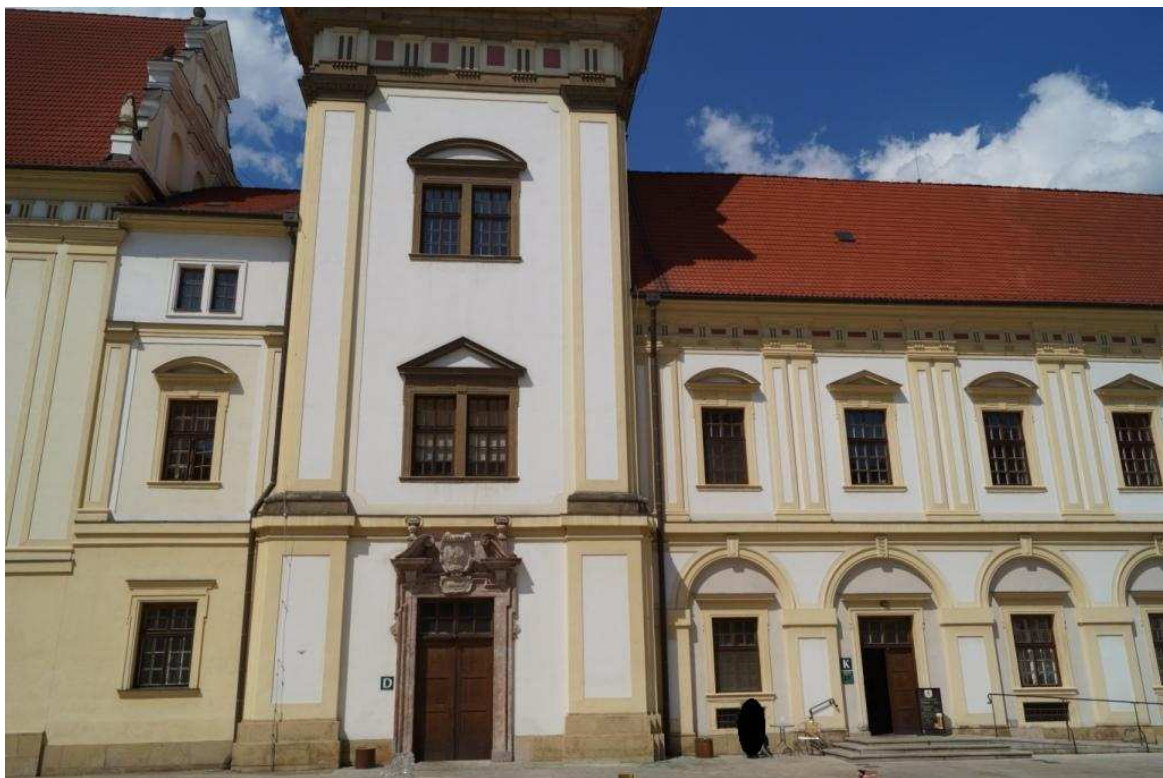
Zdroj: vlastní fotografický materiál (Tomáš Galiček)

Příloha D Věž na prvním nádvoří před rekonstrukcí

Zdroj: POTMĚŠIL, J.. *Klášter Hradisko: populární průvodce po současném Hradisku u Olomouce*. Správa sociálního řízení FMO, 1992. ISBN 80-854-6924-3.

Příloha E Věž na prvním nádvoří po rekonstrukci I.

Zdroj: vlastní fotografický materiál (Tomáš Galiček)

Příloha F Věž na prvním nádvoří po rekonstrukci II.

Zdroj: vlastní fotografický materiál (Tomáš Galiček)

Příloha G Celkový pohled na Klášterní Hradisko a Hospodářský dvůr

Zdroj: <http://vnol.cz/cs/fotogalerie/foto-klasterni-hradisko/>

Příloha H Nápis na Prelatuře

Zdroj: vlastní fotografický materiál (Tomáš Galiček)

Příloha CH Prelatura – Jižní část Klášterního Hradiska

Zdroj: vlastní fotografický materiál (Tomáš Galiček)